

LJUBLJANSKI ZVON

Napoleonova ljubica.

Zgodovinska idila.

Zapada solnce za molčečim parkom.
Skoz okno sijajo poslednji žarki,
po dragocenem skačejo goblenu,
visečem na nasprotni steni pestrem,
kjer nagi se igrajo amoret
med zlatovezenimi rožami.
Vmes šine žar na čilim perzijski
bahato razprostrti po parketu.
Sedaj je padel solnčni trak na mizo,
poljubil je kristalni svetli čaši,
v katerih péni se, iskrí šampanjec.
Drugače vse je tiho po salonu.
Le zdaj pa zdaj zasliši se ihtenje,
zadušen jok izvije se iz prsi —
in zopet je mrtvaško tiho vse.

On sam molči že dolgo poleg nje
na mehkem kanapeju žametastem.
Z levicoj jo drži okrog pasú,
desnico si položil je na mizo,
in s prsti bobna mi po njej nervozno.
Pogled upira trudni, mračni v tla.
V ostrogo se zagledal je srebrno
na desni peti škornja jezdnega . . .

»Da, da, Emilija! Prognan, prognan!
Prognan Napoleon je tvoj, tvoj ljubček!
Ujeli lovci zviti so lisjaka.

Na Elbo ga prepeljejo v okovih . . .
 Kaj bi ti skrival! . . Vse je izgubljeno!
 Izgubil sem veliko, strašno igro,
 krvavo igro, svoj usodni šah . . .
 Evropa bila moje je posestvo.
 Jaz ko grajščak sem šetal se po njem.
 In kralji in cesarji, draga moja,
 tlačani bili moji so in hlapci . . .
 Vse moje — od Gibraltarja do Moskve!
 In zdaj? Ah, niti ta-le Fontainebleau
 in niti soba ta-le ni več moja! . .
 Le ti si moja še, Emilija!
 Povej mi, ljubica, si li še moja?
 Ne plakaj, prosim te, nikár, nikár!

Emilija. Vsa tvoja sem, veliki cesar, vsa!

Napoleon. Jaz nisem cesar tvoj, Emilija!
 Jaz tvoj častitelj sem, oboževatelj;
 carica ti si, jaz podložnik tvoj;
 ti sultanka si — jaz sem suženj tvoj.
 Lepoti tvoji služim brezprimerni,
 milini ženski tvoji klanjam se . . .

Emilija. Oprosti solze mi ob strani svoji,
 ko morala bi vriskati od sreče,
 od blaženstva, da zvesto še me ljubiš —
 od vzhičenja, da še te vidim . . . Ali
 spomini stiskajo mi prsi moje,
 spomini, Bonaparte, ah, spomini! . .

Napoleon. Spomini! . . Vzeni polno čašo v roko!
 Pij, ljubica, poslednjikrat z menoj!
 Glej, kak iskrí šampanjec se v kozarcih!

Emilija. In péni se ko najina ljubezen.

Napoleon. Ijubezen najine sladak simbol
 je vino to-le, draga. Prav imaš!

Emilija. Bilà opojna je ko ta pijača.

Napoleon. Minula naglo je, ko čaša ta
 izpraznjena je naglo . . .

Emilija. Ah, spomini . . .

Napoleon. Ne toži, ideal moj, ljubica!
Dobroten Bog je in je milostiv.
Če človek vse zgubi na svetu tem,
če vse se izneveri mu, odtuji,
ostanejo mu zvesti še — spomini.
Spomini nas ne zapusté nikdár,
do zadnjega ti spremljajo nas vzdihá.

Emilija. Resnico govoriš, veliki mož!

Napoleon. Nasloni se na prsi mi še bliže!
Srce na srcu naj počiva in
potópiva zdaj v dneve se pretekle!

Emilija. In ko na dno morjá pogrénziva
v slovesa se trenutku grenko-sladkem
v življenje, ki minulo je ko san.

Napoleon. Poljubi me takisto, kakor znaš
le tí, le tí poljubovati sama!
Najslajši med je usten tvojih med.

Emilija. In ti objemi mene krepko, silno,
da ne razpočijo se prsi mi,
da ne razžene čuvstev jih vihar!

Napoleon. Kako vse to je prišlo pravzaprav? . . .
Glej, kakor iz kozarcev najinih
kipí šumeča bela vinska pena,
tako minolost vstaja pred menoj —
minolost moja in minolost tvoja . . .
Ti pomniš še cesarski grad Schönbrunn?
Tam videl sem te, draga, prvikrat.
In ko sem videl te, sem bil začaran.
Začarala me tvoja je lepota.
Ah, koliko že videl bil sem žen
po svetu jaz in koliko jih ljubill!
Princesinj krasnih komaj sem se branil.
Povsod so se ponujale mi, veš,
in lazile povsod so za menoj.
Zlata vozile so s seboj tovore
in démantov in biserov na kupe.

Pred njimi in za njimi pa dišave
 puhtele so mameče mi srce . . .
 Cesarska hči je bila žena moja . . .
 In vžival sem življenje kakor nihče
 in trgal sem po gredah rože bujne,
 kjerkoli pač sem hotel, kar gredoč . . .
 In ljubil sem . . . Ne, to je bila laž!
 Nobene nisem ljubil pravzaprav.
 Vse bilo je obmama, hipna strast.
 Jaz sam ne vem, kako bi to nazival . . .
 Mogočen bil sem, vse se me je balo.
 Na vrhu lestve stal sem slave svoje
 in jaz sem narekaval svetu mir —
 a srce moje, to je bilo prazno.
 In gabil se mi je oblasti lesk
 in ves sijaj se mi je v dušo studil.
 Vse sama ničnost, licemerstvo, dim . . .
 Oglašal v meni se je pristni človek —
 saj veš, prirodnega sem ljudstva sin! —
 in žejala mi duša je uboga
 po neokrinkani narodi čisti,
 in srce žejala mi je ljubezni.
 Oči so bistre mi iskale ženske,
 ki bi se mi udala z bistvom vsem
 in ki ljubila bi me nesebično,
 ki bi ljubila me samo zato,
 ker jaz jo ljubim . . . Glej, Emilija,
 po ženski takšni jaz sem se oziral,
 ki bi ljubiti znala me demonsko,
 goreče in razkošno in opojno . . .
 Tedaj pa ti si prišla mi naproti —
 in v tebi spoznal ideal sem svoj . . .

Emilija. Kako sem srečna, če je to resnica!

Napoleon. Ti dvomiš še o sebi? Ah, ne dvomi!
 Le reci mi, še pomniš Lampisa,
 slikarja dunajskega slavnega,
 ki tvojo je naslikal bil podobo?
 Še pomniš tisto divno Venero,
 ki vse jo je občudovalo takrat?

In tista Venera si bila tí . . .
 In bojni rog je bil zatrobil spet
 in bojni zabesnel je spet vihar —
 in dvignile so se armade moje.
 Začel se zopet je krvavi ples . . .

Emilija. Kako ste krvoločni moški vi,
 kako ste siloviti vi in kruti!
 Oh, kaj vse doživela sem s teboj!

Napoleon. In tí si bila angel varih moj,
 ki me povsod, povsod je spremljal zvesto.
 Ti krogle si odvracala od mene
 pri Jeni, Ostrolenki in na Španskem,
 pri Smolensku in pa pri Borodinu,
 pod Moskvoj ti si stala mi na strani.
 In ko sem ranjen ležal tam na Nemškem,
 usmiljena si bila sestra moja . . .

Emilija. In bila sem pobočnik mladi tvoj . . .
 Haha! Skoz solze moram se smeјati . . .
 Še pomniš generala ruskega,
 kako sumnjivo me je ogledaval,
 ko sem korakala ob strani tvoji
 v prekrasni uniformi kirasirski?
 Premlad se zdel mu je pobočnik tvoj.
 To diven pač je bil roman! Haha!

Napoleon. Le smej se mi, smehlјaj, Emilija!
 Tvoj smeh ogreva meni hladno dušo,
 obup podi od mene črni proč . . .
 Ni res, da lepo je življenje bojno?

Emilija. Pa grozno tudi! Ah, ta ruska zimal!
 Kako nas je podila tá domov!
 In kaj vojakov našlo grob je svoj
 v snega brezdanjega prepadih tam
 in v zámetih neskončnih stepi ruskih! . . .
 In vendar rada sem te spremljala!
 Ljubezen spajala me je s teboj —
 ne, ne ljubezen sama — spoštovanje,
 občudovanje, obožavanje! . .

Nedolžna bila še sem deklica,
 po tratah skakala sem še domačih
 tam daleč, daleč v naši Idriji!
 Tedaj ime je zaslovelo tvoje,
 od ust do ust je šlo: »Napoleon«!
 Ko nova zvezda si prikazal se
 na nebu našem. Čuj, in ljudstvo moje
 pozdravilo te je z navdušenjem.
 In pesnik naš Vodnik zapel je takrat
 najlepšo odo svojo tebi v čast,
 ker vzbudil staro si Ilirijo
 in jezik naš si dragi spoštoval.
 Mesija zdel si se rojakom mojim.
 Slovencem ljubo tvoje je ime;
 Ljubljana sama se ponaša s tabo.

Napoleon. Ti dete dobro si, Emilija!
 Pač dobri tudi so rojaki tvoji.
 Verjemi, da jim nisem hotel zlega.
 Povzdigniti sem hotel narod tvoj,
 vzbuditi hotel sem ga iz mrtvila.
 In če zasmeje se mi sreča spet,
 zedinim ljudstvo tvoje z žezlom svojim
 ter osvobodim ga in ga osrečim —
 vse to na ljubo tebi, dete moje,
 Slovenka sladka ti, Emilija!

Emilija. Poljubim naj te za besede té,
 junak veliki, moj Napoleon!

Napoleon. Vem, vem. Poznam te. Ti me ne obsojaš . . .
 A pomni mi, Ilirka lepa moja:
 Ko me sovražniki se iznebijo,
 ko bo ujet, uklenjen hrabri lev,
 ko me ne bo se več jim bati treba,
 tedaj prilezejo iz lukenj svojih
 junaki — in kaj slišala boš vse!
 Da bil trinog sem, porekó hinavci,
 da bil sem šiba božja narodom,
 razbojnik, slavohlepnik nenasiten,
 in poosebljen satan da sem bil . . .

O, ne verjemi, ljubica ti zlata,
 obrekovalcem in grdilcem mojim!
 Črnili bodo moja čast zato,
 ker brez moči slabiči so samí,
 brez volje, energije in duhá.
 V mehkužnosti otrpnili so svoji,
 samí so brez moštva, brez idealov,
 brezsočne mevže, večše brez krvi . . .
 A jaz, skovan iz boljšega sem jekla,
 Po žilah mojih polje južna kri,
 in v sebi čutim velikansko moč!
 Ti ne verjameš mi, kako sem močen.
 Z demoni vsemi ruvat bi se šel!
 Človeštvu v prid sem hotel žrtvovati,
 o ljubica, veliko svojo moč.
 Usoda mi zastavila je pot . . .
 Veruješ li v usodo, draga moja?
 Veruj, veruj! Vsak človek jo imá,
 in nihče ne uide ji na svetu.
 Si videla že svetel meteor?
 Kako visoko šine v nočni mir,
 in razžarí se, pade in ugasne . . .
 Prognan, prognan! Usoda to je moja . . .
 A pride naj nad mene karsibodi —
 spomini nate bodo mi najslajši.
 Ljubezen tvoja bo mi blaga luč,
 ki svetila mi bo v prognanstva mraku . . .
 A kaj ti je, Emilija? Ti jočeš?
 Ne plakaj, dokler te objemam, draga!
 Ne plakaj! V čašah vino se iskrí.
 Pij! Najin samo eden še je hip,
 poljubov zadnjih zadnji kratki hip.
 Ljubila sva se in živela sva.
 Dovolj je! Trčiva poslednjikrat!
 Peneči čaši še do dna izpijva,
 pa vrziva ji proč in ji razbijva!¹⁾

A. Aškerc.

¹⁾ Vir: Petra pl. Radicsa razprava v letošnjem celjskem Hribarjevem »Narodnem koledarju«, str. 107. i. d.

Žrtve.

Povest. Spisal Fr. Serafin.

(Dalje.)

X.

Marijina je bila dospela do križa sredi gozdiča. Hudo se ji je mudilo domov, ker se je bila nenavadno zakasnila, a ko je videla pred sabo podobo Križanega, si ni mogla kaj, da ne bi se bila ustavila. Dasi je tisti dan molila že toliko, je hotela vendar tudi tu še malo poklečati. Pokleknila je pod razpelo vselej, kadarkoli je prišla mimo. Bila bi si štela v največji greh, če ne bi se bila pomudila nekoliko pod križem. Silila jo je k temu neka čudna, skrivna moč, kateri se ni mogla ustavljati, katera si je bila popolnoma podjarmila njeno voljo. Neki glas se ji je pojavljal v prsah in jo neprenehoma priganjal: »Moli, moli, moli! . . .«

Včasi je naravnost neprijetno občutila to poveljevanje. Prišlo ji je celo na misel, da bi se mu uprla, a takoj se ji je oglasila vest in ji očitala, da je vse premalo goreča za božjo čast.

In prizadevala si je nato iznova, da bi zadovoljila ono skrivno silo in da bi zatrla v sebi oni odpor, ki se ji je vzbujal včasi.

Tudi zdaj, ko je vedela, da je doma že težko čakajo, se je je bil lotil majhen boj. Toda zmagal je v njej dobri duh . . . Otresla se je izkušnje, zdrknila je pred križem na kolena in iskreno je zamolila . . .

Nekaj časa je že klečala, ko opazi, da so cvetke na obeh straneh Marijine podobe, ki je visela v znožju Križanega, že popolnoma suhe. Vzame jih iz kozarcev ter premišluje, kaj bi storila. V tistem hipu zašumi nekaj prav v bližini, grmovje se razgrne in — Dolfje stopi pred njo . . .

Ustrašila se je na vso moč. Na koga drugega bi se bila morda jezila, da je stopil tako nenadoma pred njo, na Dolfeta pa se ni mogla! . . . Nehote se mu nasmehlja in prijazno mu reče:

»Šmarnic mi priskrbi, če veš kje zanje! . . . Glej, kako sta šopka že vela! . . .«

»Pa še za koliko jih vem!« odvrne Dolfje — in se zasmeye, da so se zablesteli njegovi beli, zdravi zobje. »Ravno prihajam od tam, kjer jih je vse posejano . . . Če bi bil le slutil, da si ti tukaj in da jih potrebuješ, natrgal bi ti jih bil in prinesel cele šope! . . .«

»Ali res?« vzklikne deklica veselo presenečena. »Je li daleč do tja? . . .«

»O ne!« odvrne Dolfé. »Kar z mano stopi, in imela jih bova kmalu toliko, da spleteš lahko cel venec okrog Marijine podobe.«

Manica krene brez pomisleka za njim. Bila je vsa srečna, da bo mogla okrasiti podobo prečiste Device, in pozabila je v tem veselju na vse drugo, tudi na to, da bi bila morala biti že davno doma.

Gozdič, po katerem sta hodila Dolfé in Manica, je obdajala skoro okroginokrog ravnina, samo proti severovzhodni strani je bil v zvezi z večjim, precej prostranim in dobro zaraslim gozdom. Proti tej strani je bil krenil Dolfé. Hodil je hitro, da ga je Manica komaj dohajala, in vendar ni hotelo biti konec poti.

»Bo kmalu?« ga je pogosto vpraševala, on pa ji je venomer zatrjeval, da dospeta zdajpazdaj na mesto. Deklice se je lotevala po malem že tista groza, ki jo občuti človek bolj ali manj vselej, če se nahaja v kakem samotnem, nepoznanem kraju, in hotela je že predlagati, da bi se vrnila, ko se začuje zamolklo, žuborenje malega potočka.

»Zdaj!« reče Dolfé. »Tako j bodeš videla!«

Sicer je prej lagal, ko je trdil, da je prišel odtod, a kraj mu je bil vendar dobro znan, in šmarnic je bilo v istini vse polno ob obeh straneh potoka. Ko jih Manica uzre, se zaveseli kakor otrok in glasno vzklikne:

»Zdaj pa le brži! Trgaj, Dolfé, trgaj, da jih bo več!« In hlastno jih jame puliti iz zemlje, pa tudi on stori, kakor mu je velela. Ko si jih je bila Manica že precej nabrala, sede pod košat gaber, okrog katerega so bila pokrita tla z mehkim mahom, ter začne primerjati, kako bi razvrstila cvetke, da bi bil venec lepši.

Dolfé je ni pustil dolgo same. Prišel je z velikim šopom šmarnic, jih vrgel v njeno naročje, sam pa je pokleknil k njenim nogam, tako da sta gledala drug drugemu naravnost v obraz.

Manici so se žarile oči veselja. Prijazno se je nasmihala Dolfetu ter ga zahvaljevala, da ji je pokazal ta kraj. »Zdaj bom hodila vedno semkaj po šmarnice,« mu je rekla. »Tudi za cerkev jih bom nabirala tukaj!«

Bilo ji je čudno prijetno poleg lepega mladeniča. Nekolikokrat ji je prešinila glavo misel na to, kako ga je bil oče tistikrat odpravil iz hiše, in vselej se ji je v srce zasmilil . . . Očetova trdosrčnost ji je bila nedoumna . . . Tako dober ji je, pa ga oče sovraži! . . . Zdelo se ji je, kakor bi morala ona popraviti to, kar je oče za-

krivil. Na vse drugo zdaj ni mislila. Pozabila je bila popolnoma, kako jo je župnik včasih svaril pred moško družino, pozabila na vse svoje obljube in celo na pravila deviškega društva! . . . Prevzeta je bila samo od zavesti, da ji je Dolfe pripomogel do tega, da zvrši Bogu všečno dejanje, in pa od zavesti, da ji je dober, in da mu mora biti hvaležna za to. Vdajala se je brezbrizno sladkemu čuvstvu, ki ji ga je vzbujala njegova bližina . . . Kako dobro ji je delo, če se je dotaknil njene roke, kako jo je poživiljal njegov žareči, plamteči pogled! . . . In čutila se je tako prosto poleg njega! . . . Tiste težke misli . . . tisti dvomi, ki so jo često vznemirjali, odkar je bila postala tako pobožna, so bili izginili, in neka dobrodejna samozavest ji je polnila dušo. Živahno se je pretakala kri po njenih žilah, krepko ji je bilo srce, in venomer se je morala smejati, ne da bi imela poseben povod za to; tako zadovoljna, tako srečna je bila! Bila se je je lotila neka razposajena veselost. Njen zvonki smeh se je spajal z žuborenjem studenčevim v prijeten, melodiozen dvospjev, in kar neprenehoma ji je tekel jeziček . . .

Dolfe pa je le bolj molčal. Bil je videti skoro resen, zamišljen. Kri mu je zalivala lica, in nepremično je strmel v cvetoča lica nasproti sedeče mu deklice. Bilo je videti, kakor bi snoval načrte, ali kakor bi imel že zasnovane, pa bi ne vedel, kako bi jih izvršil. Večkrat se je sklonil malo pokoncu, in roke so se mu zganile, kakor bi jih hotel uporabljati, toda vedno zopet je zdrknil nazaj v prejšnjo situacijo . . . Postajal je čimdalje nemirnejši . . . Bolj in bolj mu je žarel obraz, in iz oči mu je švigal plamen, ki je pričal o njegovi veliki razburjenosti . . . Hkratu se ujunači. Pomakne se bliže k deklici in, predno je ona tudi le misliti mogla na to, da bi se umaknila, položi obe roki okrog njenega mehkega, mladostnopolnega telesa, jo privije k sebi ter ji pritisne pekoč, strasten poljub na usta . . .

Ona je vztrepetala . . . Občutila je vso nepopisno sladkost prvega poljuba! . . .

Še nikdar se niso bile strnile njene ustnice z moškimi, zdaj prvič jeokusila ljubezen, in bilo ji je, kakor bi se ji bila odprla nebesa . . .

Sladka, razkošna groza jo je izpreletala, zadržala je po celem životu, in do tistihmal nepoznana naslada ji je prešinila mladostne ude ter jo omamila tako, da sta ji prešla vid in sluh, da so ji izbežale vse misli iz glave . . .

In poljubil jo je še drugič in tretjič, in vedno krepkeje, vedno strastneje jo je pritiskal nase, ona pa je mrla v njegovem objemu, premagana od božanskih čuvstev . . . Kakor bi bila zamaknjena, je

strmela srpo, brez izraza v daljavo . . . Vse moči so jo bile zapustile, nobene volje ni imela več, samo sposobnost za čutenje ji je bila ostala, da, čutenje jo je bilo vso prevzelo! . . .

Bil je lep večer . . . Poživljajoča moč pomladi se je pojavljala okroginokrog. Krepko je utripalo življenje, kamorkoli se je ozrlo oko . . . Po tleh in po zraku je mrgolelo nešteto bitij, ki so se veselila probujenja, veselila svoje eksistence . . .

Zrak je bil nasičen pomladnega vonja . . . Duhtele so rože, duhtelo je drevje, duhtelo sleherno zelišče . . . Iz smrekovih debel je kipela smola ter razširjala okrog sebe balzamski duh . . .

Gorka, mehka, komaj čutna sapa je vlekla od juga sem ter vzbujala povsod skrivnostno gibanje in življenje . . . Cvetke so stikale svoje glavice skup, kakor bi se pomenkovale, kakor bi se poljubovale . . . bilka se je nagibala k bilki, drevo k drevesu, a po mladem perjiču je šustelo in brnelo, da se je zdelo, kakor bi se izgubljali med njim zadnji, zamirajoči zvoki tajinstvene pesmi, prihajajoči iz nepoznanih daljav, iz krajev čarobnih pravljic . . .

Polni sladkega koprnenja, polni neutešnega hrepenenja so bili ti akordi, ki so komaj slišno zveneli raz drevje . . . Opojna, mameča je bila melodija te pesmi, in težko se je bilo ustavljati njenemu čarovitemu vplivu . . . Vzbujala je stoteren odmev . . . Odmevala je iz zvonke kosove pesmi, ki je dvoril v brinovem grmu svoji izvoljenki, odmevala iz pohotnega smeha zaljubljenih grličjih parov, ki so se vdajali razkošju na bližnji topoli . . .

Visoka pesem ljubezni je zvenela skozi vso naravo, budeč povsod poželjenje, vabeč povsod k uživanju . . .

Bil je lep večer! . . .

Temnovišnjeva nebesna modrina je plavala nad gozdičkom ter se čudno razlikovala od mladega zelenja, katero so zlatili zadnji solnčni žarki . . . Bolj in bolj se je nagibalo solnce k zatonu . . . Solnčna svetloba se je umikala iz doline, najprej počasi, potem pa so jo hitreje in hitreje podile pred sabo temne, pošastne sence, kakor podi pred sabo tropa psov splašeno zverjad . . . Tam v znožju pogorja na vzhodni strani je bilo videti za trenotek, kakor bi bila ustavila svoj beg, kakor bi se hotela ubraniti za njo pritiskajoči temi, a kmalu je bila pregnana tudi od tam in začela se je umikati v goro više in više . . . Naposled je žarel le še greben gorovja v solnčnem svitu, dokler se ni strnil tudi nad njim turobni mrak . . .

V gozdiču je bilo postalo že precej temno. Ptičje petje je bilo potihnilo; grlice so se bile pomirile, in njih razposajeni smeh

se ni razlegal več po gozdu; sveta tišina je bila zavladala okrog . . .

A hkratu pretreše bolesten jek ozračje — ne, potegnil je bil hipoma močen veter ter zazibal debelo bukovo vejo, ki jo je bil polomil po zimi sneg, da je čudno zaškripala in zaječala . . . Od kod ta nenadni pih? . . . Pred kratkim še vse tako slovesno tiho, je zdaj šumelo in vršelo po vrhah, kakor bi se bližala huda ura, kakor bi hotela nastopiti vihra s svojim divjim vladarstvom. In vendar je bilo nebo še vedno jasno! . . . Samo nad goro, za katero je bilo pred kratkim zatonilo solnce, so se kopičili oblaki, žareči se v prekrasnih barvah . . . Bilo je, kakor bi se bilo lotilo vse narave hipoma neko vznemirjenje, kakor bi bile v osrčju vesoljstva snivajoče strasti hipoma privrele na dan . . . Vedno zopet se je dvignil piš in stresal neusmiljeno vrhove dreves . . .

Dolfe je bil skočil pokoncu . . .

Manica pa je sedela še na tleh. V lica je bila razgreta, usta so ji bila napol odprta, in z izbuljenimi očmi je zrla topo, plašno predse. Venec, katerega je bila začela spletati, je ležal raztrgan in pomendran na tleh, in vse polno šmarnic je bilo raztresenih okrog nje.

»Pojdiva, tema se že dela!« sili Dolfe. »Vstani vendar! . . .«

A ko se ona le ne gane, začne odhajati. Vihal si je svoje male brkice, in nekam čudno se je predse v tla smejal. Bil je že daleč strani, ko se Manica predrami iz svojega letargičnega stanja ter spravi na noge. Še vedno se je ozirala plašno okrog, kakor bi ne vedela, kaj ji je storiti . . . Hkratu pa se zdrzne in se spusti v tek proti oni strani, od koder je bila prišla. Šele pri križu se spet ustavi. Tu pade na kolena pred Marijino podobo in razjoče se na ves glas.

»Marija . . . Marija . . . Marija!« je vzklikala z drhtečim, pretresljivim, od joka zadušenim glasom. »O Marija, saj sem vedno molila k tebi, saj sem se ti vedno priporočala! . . .«

Obup je donel iz teh besed . . . Zavedala se ni prav, kaj se je bilo zgodilo, a vest ji je rekla, da nekaj groznega, strašnega, nekaj, kar je bilo v živem nasprotju z vsem njenim dosedanjim žitjem, nekaj, kar jo je spravilo ob najlepše, ob najdražje, nekaj, kar je postalo lahko usodno zanjo . . .

»Marija, Marija, o Marija!« je ponavljala, kakor bi hotela prisiliti božjo porodnico, da bi storila čudež nad njo, da bi ji izprosila nazaj vse tisto, kar je bila tako nenadoma izgubila . . .

A poteze v Marijinem obrazu so ostale mrzle, trde, neizprosne!

Brez tolažbe se vzdigne in jame teči proti domu . . . Oče in mati sta bila že povečerjala . . . Na mizi je stala še skleda z ostankom jedi, ki je čakala nje . . . Na svoj pozdrav ni dobila nikakega odgovora; iz tega je sklepala, da sta se oče in mati že pripravala radi njene zakasnitve.

Da bi pretrgala neprijetni molk ter se obenem opravičila, odpre molitveno knjžico ter položi podobico, katero ji je bil dal župnik, na mizo.

»Glejte, kaj sem dobila od gospoda župnika!« reče, posiljeno se smejoč, ter se plašno ozre najprej na mater, potem pa še na očeta, kakor bi se hotela prepričati, kak vtisk napravi to na enega ali drugega.

Materino lice je postalo takoj prijaznejše . . . Da je le slišala imenovati župnika, pa je bila potolažena . . . Drugače pa oče! . . . Dolgo že mu je presedalo to, kar se je godilo v njegovi hiši. Često že je hotel nastopiti, a premagal se je vselej. Hotel ni, da bi se mu bilo očitalo, da krati ženi ali hčeri prostost v verskih stvareh. Akoravno so mu bile vse tiste novotarije župnikove zoprne, vendar ni ne eni ni drugi vsiljeval svojega prepričanja . . . Vedel je, kaj je ženska, in ni jima hotel težiti srca. Pustil ju je v miru, in imel je potrpljenje ž njima do skrajnosti . . . Vsled tega pa, da mu je bila ostala danes hči tako dolgo z doma, je prekipela njegova nejevolja. Vedel je, da je nevarno, če hodi dekcle samo tako pozno domov. Vsa tista pritajena in tako dolgo zadržana jeza je bruhnila zdaj iz njega. Tja stopi k mizi, pograbi podobico, jo raztrga na drobne kosce ter zažene skozi okno.

»Tu imaš svojo podobico!« zakriči z vprav groznim glasom. »Odslej ne boš več služila takih stvari! . . . Hodila boš poslej z mano v cerkev in iz cerkve! . . . Podobice pa naj dobivajo druge, ako hočejo! . . .«

»Oh, kakšen si vendar!« začne vzdihovati po stari navadi Mica. Da je bil mož raztrgal podobico, se ji je zdel strašen greh. »Saj se tudi drugače lahko dopove menda! . . .«

Ali Tomaža je nocoj vsaka beseda le še bolj razjarila.

»Tiho!« zarjove ter udari s tako močjo ob mizo, da odskoči ž nje svetiljka, ki je čakala, da bi jo bili prižgali, na tla ter se razdrobi na drobne kose. »Tiho!« ponovi še enkrat. »Jaz govorim in dopovedujem, kakor jaz hočem!«

»Oh, moj Bog, kaj porečejo ljudje, če bodo slišali ta krik!« tarna dalje Mica. Tomaž pa odvrne:

»Zastran mene rečejo ljudje lahko, kar hočejo! . . . To zve lahko ves svet, da od danes zanaprej ne trpim več tercijalstva pod svojo streho! . . . Naj vrag vzame vse te molke in škapulirje! . . .«

Izrekši te besede, plane po sobi, sname s stene en škapulir in dva molka, ki sta se odlikovala po posebno debelih jagodah, raztrga vse skup ter vrže tudi to skozi okno kakor prej podobico.

»Poslej bosta spet tako molili, kakor sta do tistihmal, ko še ni bilo vseh teh bratovščin in odpustkov! . . . Moj oče in mati sta bila oba pobožna, pa nista vsega tega poznala! . . . Če se je prišlo lahko doslej brez te kramarije v nebesa, se bo poslej tudi! . . .«

Mica je zagnala jok in se začela križati, tako brezbožno in bogokletno se ji je videlo vse, kar je govoril in počenjal mož . . .

»Oh, to nas mora zadeti jeza božja, mora, mora! . . .« je vzdihovala. »To bi bil čudež, če bi nam Bog prizanesel! . . . Treščilo bo v hišo, ali pa pride nad nas še kaj hujšega! . . .«

»Nesreča nas zadene, če boš pustila, da bo tvoja hči tako z doma ostajala!« je odvrnil Tomaž, še vedno srdit. Potem pa je vzel klobuk ter odšel.

Tomaž ni bil pijanec, a če je bil jezen, je rad zavil v gostilno. In takrat je bil kakor ob pamet. Vlival je pijačo vse, ne da bi se menil za to, kaj pride iz tega.

Mati in hči sta bili nocoj lahko pripravljene na to, da ga ne bo kmalu domov . . .

Manica se je ves čas, ko se je oče hudoval, tresla kakor šiba na vodi, zadnje besede njegove pa so jo naravnost presunile. Njegov srd se ji je zdel kakor zaslužena kazen božja. Saj je govoril, kakor bi bil slutil, kaj se je bilo zgodilo! . . . Nič več ni mogla zadržati solz. Položi glavo na mizo in razjoka se na vso moč . . .

Mati, ki je mislila, da se joka samo radi tega, ker se je oče hudoval nad njo, jo je tolažila, a zaman! . . . Njo je težilo nekaj drugega; njej je iztiskala solze zavest, da je bila očetova jeza upravičena! . . .

S kakim srcem se je spravljala tisto noč spat! Kako srečna je bila še zjutraj, ko je bila zapustila posteljo, in kako grozno nesrečna je bila zdaj, ko je spet legala na svoje ležišče! Kako kratko število ur, in kolika izpremena! . . .

Zaman si je prizadevala, da bi zaspala. Šele proti jutru se je je polotila neka omotica. A komaj je bila zatisnila oči, je tudi že sanjala. Zdelo se ji je, da je pri šmarnicah. Dolga vrsta deklet je stala pred oltarjem, a ona je bila vsem na čelu. Bile so vse belo oblečene in na glavi so imele vence, a njena obleka je bila najčistejša, in njen venec je bil

najlepši. Mogočno so pele orgle, in veličastno je odmevalo petje po cerkvi, in tudi ona je pela na ves glas. Duh šmarnic in prižganega kadila ji je udarjal v nos, in prešinjena od blaženih čutov, je vpirala vdano svoje oči v sladko podobo Deve božje. A hkratu se stemni Mariji lice. Osorno jo pogleda, iztegne roko proti njej ter ji sname venec z glave . . .

Kakor bi ji bil zapodil kdo nož v prsi, jo zabolí pri srcu, in z divjim krikom se vzdrami.

Prestrašena priskoči mati k njeni postelji ter jo začne izpraševati, kaj ji je. Ona pa se izgovarja s tem, da je imela hude sanje.

»Mora te je tlačila, mora,« pripomni mati, vesela, da ni bilo nič hujšega . . .

XI.

Razpor, ki ga je bil zanetil gospod Rajmund med svojimi župljani in ga je netil še vedno, je postajal od dne do dne ljutejši in brezobzirnejši. Ta razpor je bil v malem to, kar je bil v velikem boj, ki je hrul po celi nezedinjeni Sloveniji v tistem času . . .

Česar niso znali Poljanci sami, so se naučili iz raznih časopisov.

Da veljaj povsod tudi v politiki resnica in dostojnost, tega že davno niso priznavali več oni, ki so stali strankam na čelu ter s svojo veljavno besedo odkazovali političnim strujam pravec in smer. Kako bi se bilo moglo potem zahtevati od Poljancev, da bi bili zavzemali tako vzvišeno stališče! . . .

Včasi so baje politiki stremili po nekih idealih . . . Ogrevali so se baje tudi za narodnost . . . Taka sentimentalnost ni bila zdaj več v navadi! . . . »Človek mora biti praktičen!« to pravilo je veljalo Poljancem kakor tistim, ki so jim bili v zgled. Nikogar ni več bolelo, če je čul, da prehaja kos za kosom slovenske domovine v grabljive sovražne roke — najmanj pa Poljance, ki že prej za take stvari niso imeli dosti zmisla. V osrčju Slovenije se ni brigal nihče več za to, kar se je vršilo ob mejah . . . In za prihodnost se tudi nihče več menil ni . . . »Rasti trava ali ne rasti, kadar nas več ne bo! . . .« to načelo je bilo zavladalo, to načelo je bilo znak in vodilo vse tedanje politike . . .

Sicer je bil semtertja še kdo, ki mu je krvavelo srce pri vsaki narodni izgubi, ki je bil tega prepričanja, da bi imeli ljudje na Slovenskem opraviti kaj boljšega, nego posnemati sporte, kakršne si dovoljujejo lahko drugi večji narodi. Toda če se je kdaj oglasil kak tak mož, so se mu rogali vsi . . . Zgodilo se je tudi, da je

kaka mehka duša v svoji zdvojenosti nad slovensko prihodnostjo vzkliknila:

»Za nas ni rešitve — no, in čim preje poginemo, tem bolje! . . .«
Take besede pa že celo nikogar niso vznemirile! . . .

Na mesto idealov je bila stopila osebnost. Kdo bi se boril za abstraktne stvari?! . . .

Če ni drugače, saj se človek lahko potegne tudi za narodnost, a to pač samo, da se prikrije pravi namen! V istini je vendar lastna oseba prvo, in za lastno korist, za lastni ugled mora vsakdo najprej skrbeti. Hm, ni li mar Bog ustvaril najprej sam sebi brade? . . . Ker pa je oseba dostikrat osebi na poti, ko gre za dosego smotrov, je razpor nekaj povsem naravnega! . . . Čemu se torej zgražati nad domačim prepirom? . . . Čemu se zgražati nad sredstvi, ki se uporabljajo v med-sebojnem boju? . . . Smoter posvečuje sredstva! . . . To je veljalo od nekdanj in velja tudi zdaj! In kdor je močnejši, ta je na boljšem!

To je bila filozofija tistih časov . . .

Poljanci pa so bili pretkani ljudje in priučili so se hitro novim nazorom in oni taktiki, ki so jo opazovali drugje, ter jo posnemali iz raznih duhovitih člankov političnega časopisja tiste dobe. Vse, kar se je kje obneslo, so uporabljali, a izumili so tudi sami marsikaj učinkljivega . . .

Da pa je stranka, kateri je načeloval župnik, nadkriljevala v tem oziru nasprotno, je umevno. Takih sredstev liberalna stranka ni imela na razpolago kakor klerikalna. Gospod Rajmund je bil energičen mož. Navzlic temu, da so se mu vzbujale včasi dvojbe o tem, je li dovoljeno ali tudi le umestno, posluževati se svoje cerkvene moči v boju za posvetne stvari, je to vendar le prepegosto storil.

Oplašil je s tem marsikoga . . . A imelo je za posledico tudi nove prepire, nove boje, in bilo je zelo negotovo, če je istinito versko prepričanje s tem kaj pridobilo . . .

Jako sovražen je bil župnik tudi novemu liberalnemu županu. Poraza pri občinskih volitvah ni mogel pozabiti in nasprotoval je županstvu, kjer je mogel. Dal bi bil mnogo, če bi se mu bilo posrečilo, izpodkopati tla sedanjemu občinskemu zastopu, tembolj, ker se mu je bilo od merodajne strani izreklo začudenje, da je njegov vpliv pri volitvah tako malo izdal. Vedno je torej tuhtal, kako bi županu prišel do živoga. V to pa se mu je ponudila hkratu prelepa prilika.

V Poljanah so hoteli na slovesen način obhajati cesarjev rojstni dan. Bila pa je župnikova stranka, ki bi se bila rada v tem oziru

posebno odlikovala. Več župnikovih pristašev pa je šlo v gozd iskat mlajev. Ker je imel župan najlepše smreke, ali pa tudi morda še iz kakega drugega vzroka, so se zapodili vneti patrijoti v njegov gozdni del ter so tebi nič meni nič posekali kar šest lepih dreves, češ, da se smejo za tako slovesnost vzeti smreke, kjer se dobe.

Župan pa je bil v tem oziru malo drugega prepričanja. Ko je zvedel, kaj se je zgodilo, je dal smreke pripeljati k sebi na dom in ni pustil, da bi jih bili porabili za mlaje. Nastal je prepir, in hkratu se je raznesla po vasi novica, da je župan izrekel med pričkanjem besede, ki so v protislovju s kazenskim zakonom. Neki umirovljen orožnik, ki je bil intimen prijatelj župnikov, je naglo dočnal, da je župan razžalil veličanstvo. Kakor hitro pa je župnik o tem zvedel, je poklical svojega prijatelja k sebi, in napravila sta skupaj ovadbo zoper župana . . .

Tako so se bili Poljanci povzpeli srečno do vrhunca podlosti, do ovaduštva . . .

Klerikalna stranka v Poljanah je triumfovala kakor še nikdar poprej, kajti bila je prepričana, da župana ne reši nobena reč več, da pride prav gotovo pod ključ, in da bo imelo to za posledico popoln poraz nasprotne stranke . . . Župan sam, čeprav si je bil v svesti svoje nedolžnosti, ni bil v majhnih skrbeh, ker se je bal krivega pričevanja. Toda pri obravnavi so se tisti, ki so prej najbolj obtežljivo govorili zoper njega, vendarle zbal sveč in križa. Sodniki so hoteli vedeti vse natanko in niso dopustili, da bi bil kdo govoričil, kakor bi se mu zljubilo. Nekaterim pričam se je začel zapletati jezik, pokazala so se v izpovedbah protislovja, in sodniki so naposled izprevideli, da je vse to, kar se je govorilo zoper obtoženca, gola izmišljotina.

Župan je bil oproščen, tisti pa, ki so bili posekali v njegovem gozdu smreke, so bili obsojeni zaradi poskušene tatvine . . .

Podobnih epizod so bili doživeli v Poljanah vsled medsebojnega sovraštva še več, drugače pa so se gibale stvari v svojem vsakdanjem tiru . . .

Tudi pri Tomaževih je šlo spet vse po starem. Škapulirjev in tistih novodobnih rožnih vencev si sicer Mica in Manica nista več upali razobešati po stenah, a bili sta še vsaka v svojem društvu, in Tomaž se ni brigal dalje za to.

Manica je semintja že spet tudi malo dalje poklečala pred oltarjem, in dogodilo se je celo, da je šla spet zadnja iz cerkve, dasi je potem kolikor mogoče hitela domov.

Župnik jo je še vedno priporočal v posnemanje drugim dekletom, bila je še vedno biser deviškega društva, kakor se je župnik včasih poetično izražal o njej . . .

Manica je bila polagoma pozabila na oni dogodek, ki jo je bil tako vznemiril, in njena vest je bila spet pokojna. Dolfeta se je sicer izogibala, kolikor je mogla, a občutila je vedno nekaj kakor domotožje po njem. Nič ni bila huda nanj, in če ga je kdaj vendarle srečala, se mu je celo prijazno nasmehnila, dasi morda bolj nehote, kajti vselej jo je oblila rdečica do ušes vpričo njega, in vselej je sramežljivo povsila pogled pred njim.

Spočetka, ko je klečala pred Marijino podobo, se je bala, da bi se res ne zgodilo tako, kakor je sanjala tisto noč. Ko pa je videla, da se Marija v oltarju ne gane, da je ne podi od sebe, se je potolažila, in spomin na oni dogodek ji je temnel bolj in bolj, tako da je včasih dvojila, niso li bile i to same sanje. Brez strahu se je spet ozirala v lepi Marijin obraz in spet je molila k njej ter se ji priporočala ravno tako iskreno kakor nekdanj. In iz njenih velikih, krasnih oči je še vedno odsevala nedolžnost, njeno lice je bilo še vedno takisto angelsko lepo, še vedno so blagrovali ljudje Tomaža in Mico, da jima je Bog dal tako hčer. Telesno je bila postala Manica zadnji čas celo krepkejša, a tem bolj se je mati čudila, da njeno zdravje ni bilo nič kaj trdno. Zdajpazdaj ji je postalo slabo, in dostikrat se je lotila tudi omotica. Dogodilo se je celo, da je morala naglo iz cerkve, ker bi bila sicer omedlela.

»Kje si se vendar pokvarila tako?« je popraševala skrbno mati.
»Saj ješ vendar to, kar jeva midva z očetom!«

Sčasoma pa so se začele zanimati za Maničino bolezen tudi druge ženice, in zdajpazdaj je vprašala katera Mico, kaj je s hčerjo. Naposled ji ni preostajalo drugega, nego da je šla z njo k zdravniku.

Zdravnik pa si je bil kmalu na jasnem o njenem stanju . . . Pogledal je hudomušno Manico, nasmejaj se proti materi ter pripomnil:

»Nekaj človeškega se je pripetilo . . .«

Manica ni razumela te opazke, in tudi mati je gledala tako čudno in neverno, da se je zdravniku videlo potrebno, pristaviti še:

»Bodite vesela, vnuček se vam obeta!«

»To ni mogoče!« vzklikne Mica. Bila je tako prepričana, da se zdravnik moti ali pa norčuje, da je bil njen glas nekam trd, oduren. To pa je dalo zdravniku povod, da je odgovoril ozlovoljen:

»Če veste vi bolje, potem ne vem, zakaj hodite k meni!«

»Ali — to vendar ni mogoče!« ponavlja Mica malce poparjena.
 »Zakaj bi ne bilo mogoče? . . . Moj Bog, to je prav lahko mogoče! . . . Ne bi rekel, če bi dekcle tako lepo ne bilo, a tako! — Sicer pa nimam jaz pri tem nič več opraviti . . . Dogovorite se nadalje sami! . . .«

S tem je bilo pri zdravniku opravljeno.

Mati in hči sta stopali nekaj časa molče druga poleg druge . . . Manica še vedno ni vedela, kaj je ž njo . . . Bila je dopolnila šele pred kratkim sedemnajsto leto, in ker sta oče in mati strogo gledala na to, da se ni v njeni navzočnosti izgovorila nikoli kaka pohujšljiva beseda in je tudi nikdar v nobeno družčino same nista puščala, je bila ostala do tega dne popolnoma nevedna. Imela je o življenju še vedno tiste nazore, kakršne so ji bili vcepili, ko je bila otrok. In ta njena nevednost je bila morda poglavitni vzrok, da je bilo prišlo tako. Ko bi bila poučena, bi se bila znala varovati, bi se bila vedela izogniti nesreči . . . Zdaj pa je bila na tem, da postane mati, a umela ni o vsem nič in morala je biti šele pohujšana! . . . Naloga, storiti to, pa je pripadla materi . . . Ne lahka naloga! A zgoditi se je moralo! . . . Po daljšem obotavljanju je povedala Mica hčeri, kaj je ž njo . . .

Manica je spočetka samo strmela in nekako neumno se je smijala . . . Le počasi je doumevala materine besede, a ko se ji je nazadnje zjasnilo, ji je prešinila prsi divja bol . . . Zastudila se ji je mati, ki ji je pravila take stvari, zastudil se ji je posebno on, ki jo je bil tako tihotapsko napadel in jo pahnil v nesrečo, zastudil ves svet, ki je bil tako zelo drugačen, nego si ga je mislila dozdej! Spoznanje je bilo zanjo vir nepopisne bolečine . . . Pri kraju so bile sladke iluzije, v katerih se je brezskrbno zibala toliko časa — noč se je zgrnila nad njo! . . . Zdaj je umela življenje, zdaj je vedela tudi, zakaj nezakonske matere tako zasramujejo — stvar, kateri doslej ni bila prišla do dna . . . In ko ji je prišlo do zavesti, da je tudi ona ena tistih zaničevanih in zavrženih, ona, ki je uživala dozdej čast, da je najvzornejša vseh deklet, ki so smela biti član deviškega društva . . . ko se je zavedela, da je vsega tega konec, in se zmisllila na to, kaka sramota je čaka, tedaj se je je lotil občutek, kakor da bi morala zblazneti! . . . Srce ji je zastajalo v prsih, a v glavo ji je grozno pritiskala kri, in šumelo in razbijalo ji je po njej, da je komaj slišala mater, ki jo je nagovarjala in izpraševala . . . Zdaj je umela popolnoma tudi očeta, zdaj je vedela, zakaj mu ni bilo ljubo, da je tako pozno prihajala domov! Kolikokrat se je radi

njegove strogosti srdila nanj, zdaj pa je bila prepričana, da je imel prav, bolj prav nego mati in župnik! . . . Zdaj je bila prepričana tudi, da je oče postopal tako, ker jo je rad imel, ker se je bal zanjo, in tudi njej je razplamtelo srce v nenavadni ljubezni zanj! . . .

Ne meneč se za mater, zdrkne pri nekem grmu na tla, razjoka se bridko ter vzklikne:

»Oče, oče, zakaj niste bili še hujši z menoj? . . .«

Materi pa je bilo v prvi vrsti do tega, da zve tistega, ki ji je hčer onečastil. Ko je čula ime Dolfetovo, si je globoko oddahnila. Da, videti je bilo skoro, kakor bi se bila zadovoljno namuznila, ko je slišala to ime . . .

Manica, ki je ves čas pričakovala, da se bode njena pobožna, bogaboječa mati, ki se je prištevala najgorečnejšim ženskim članom tretjega reda, zgražala nad njo in njenim prestopkom, da jo bo oštevala in morda celo pretepavala, se ni malo začudila, ko jo je ljubeznjivo začela tolažiti . . . Priporočala ji je pred vsem, da naj očetu ne črhne nobene besedice o tem, ter ji velela, da naj se z Dolfetom brž ko mogoče dogovori zaradi poroke.

»Zaradi poroke?« vpraša Manica začudena. »Ali mislite, da me bo hotel? . . .«

»Seveda te bo hotel!« odgovori mati, kakor bi bilo to samo ob sebi umevno . . . »Ker je videl, da drugače ne gre, pa si je pomagal tako! . . . Vsega je pač oče kriv, ker ni pustil do sebe! . . . Samo govoriti moraš z Dolfetom! . . . Saj nemara še ne sluti ne, kako in kaj! . . .«

In Manica je res od tistihmal stikala za Dolfetom, toda nikdar se ji ni hotelo več posrečiti, da bi se bila sešla ž njim, bodisi, da se ji je umikal, bodisi, da svoje naloge ni zvrševala s potrebno energijo. Bil ji je zoprni ta posel, in podvrgla se mu je le, ker ji je mati velela tako. V resnici je bila vesela, da Dolfeta ni videla, kajti odkar je vedela, kaj ji je bil storil, ga je mrzela in črtila . . . Sicer pa se je je lotila neka letargija, in vse njene moči so opešale . . . Nihče razen njene matere še ni vedel o njeni nesreči, a ona se je smatrala za osramočeno, za zavrženo! . . . Nič več se ni rinila v cerkvi v ospredje, ampak kje zadaj pri cerkvenih vratih je ždela sključena in vzdihovala . . .

A zaupanja do Marije še ni izgubila! . . .

Kadarkoli se je vračala skoz gozdiček domov, vselej se je ustavila pri križu, vselej je vprla svoje proseče oči v Marijino po-

dobo. In kakor bi bilo potreba, da spomni nebeško kraljico na to, kaj ji je dolžna, je prosila:

»Oh, Marija, glej, tvojo podobo sem hotela okititi, in pri tem me je dohitela nesreča! . . Ko bi ne bila šla tukaj mimo, bi se mi to ne bilo pripetilo! . . Pomagaj, o Marija, pomagaj! . . Reši me sramote, o Marija! . .«

Mati pa je postajala nemirna, ker hči tako dolgo ni govorila z Dolfetom. Napotila se je radi tega sama k njemu na dom. Dobila ga je samega in brez ovinkov mu je razložila, po kaj je prišla.

Toda iz prvega stavka, ki ga je bil izustil, je lahko posnela, da se je motila, in da je njena hči postala žrtev ničvrednega pohotneža . . .

Odslej je skrbela tudi njo prihodnost hčerina . . .

(Dalje prihodnjič.)

Ogrski Slovenci.

Spisal Anton Trstenjak.

(Konec.)

predgovoru k Novemu zakonu, § 13., piše Torkoš, da je Gospod Bog imel in še ima vsekdar kakor na ves človeški, tako tudi na ves slovenski narod svojo božansko skrb i da kakor je od Srednjega morja tja do Belega vso Dalmacijo, Istrijo, Slavonijo, Bosnijo i Bolgarijo, Hrvaško, Kranjsko, Štajersko, ogrski, moravski, češki poljski i »moškovitanski ország« z njim »napuno«, tako je tudi »v vsakšem toga naroda razložkom jeziki nike nadigno, ki so na svojo materno rejč, v šteroj so se poroudili, sv. pismo obrnoli.« Kűzmics je torej vedel za vse Slovane. Dalje čitamo: »Te druge zdaj tà nihávči, zaddosta nam bode: či se spomenémo s Krajncov i zdolnji Štajercov, ki so, kak štímamo, z našimi Vógrskimi v Železnoj, Sala i Šomockoj stolici bodoučimi sloveni vrét ostánki ovi Vandalušov; koteri so po Kristušovom rojstvi na pět stou (saeculo V.), zete králevčine Vlaški i potom Španyorski ország, odnut pa prejk mourja v Afriko odplavali. Med tistimi je že vleti narodjenoga Kristušá 1562. Primuš Truber Bože rejči v Aurachi . . . vő dáo.«

Omenja nadalje glagolske in cirilske knjige in njih pisatelje in nam pripoveduje, da ima sam te knjige.

»Po eti ide Dalmatina Jüri i cejlo, Biblio,« tako nadaljuje v predgovoru, »tou je, Stároga i Nouvoga zákona vso pismo, obrne na Štajerski jezik z velikim, kak právi, trüdom; i dájo vö štámpati v Wittebergi v 1584. leti zVlaškim, ali si bojdi zDeačkimi (= latinskimi) piskmi in Folio.« To je res Jurja Dalmatina »Biblia, tu je vse svetu Pismu Stariga inu Noviga Testamenta«, katero je prišlo na svetlo l. 1584, in katero je stalo okoli 8000 goldinarjev. Ni pa bilo pisano v štajerskem jeziku, nego v kranjskem narečju; vendar teh narečij ni Küzmicis razlikoval. Znano mu je torej bilo sveto pismo Dalmatinovo, kakor je tudi vedel, da je Francel Mihal in drugi lužiškim Slovanom preložil sveto pismo.

Vendar se Küzmicis ni držal slovenskega prevoda Dalmatinovega, nego je sam prevajal iz grškega izvirnika. Zakaj je to storil, pripoveduje in utemeljuje natanko v predgovoru. Tu piše namreč v § 14.: »Što de tak kráto našim med Mürum i Rabom prebivajoučim slovenom të sv. Bože kníge na svoj jezik, po šterom samom li vu svoji Prorokov i Apostolov pismaj gučečega Bogà razmijo, obračati? geto je i nyim zapovidáva Gospodin Boug šteti; da je moudre včinio na zveličanje po vöri vu Jezušu Kristušu; tou pa ni sTruberovöga, ni Dalmatinovoga, ni Francelovoga, niti znikakšega drugoga obračanja (versio) čakati nemorejo. Ar tej naši Vogrski slovenov jezik od vsej drugu dosta tühoga i sebi lastivnoga mà. Kakti i vu naprej zračunani se veliki rázložek nahája. Záto je potrejbno bilou takšemi človeki naprej stoupiti: kibi vetom delao Bougi na díko, a' svojemi národí pa na zveličanje. Liki je i Gospodin Boug na tou nadigno Števan Küzmicisa Šurdánskoga Farara: ki je zgrčkoga poleg premouči i pomáganya Dühà svétoga z velikom gyedrnostjom na ete, kakšega šteš i čuješ, jezik cejli Nouvi Zákon obrnyeni i stroškóm vnougi vörni düšic vö zoštampáni.«

*

IV. Imre Agustič (Augustič). Imre se je porodil v Murskih Petrovcih v Železni stolici dne 29. septembra leta 1837. Izdelal je šest gimnazijskih razredov v Sombotelju. Ker mu šolske klopi niso bile posebno pogodu, je opustil nauke in je šel h grofu Száparyju za gospodarskega pristava. V tej službi je bil samo poldrugo leto. Odtod je prišel k udovici grofa Josipa Batthanyja v Oroszlámos pri Szegetu, kjer je ostal tri leta. Potem je služil na Dolenjem Seniku

pri isti gospodi tri ali štiri leta. Tu se je samouk naučil stenografije in je odšel v Pešto, kjer je preživel sedem mesecev ter naredil stenografski izpit. Potem je bil za stenografa v državnem zboru celih petnajst let.

Zadnji čas svojega življenja, leta 1875. in 1878., je nastopil kot kandidat za državni zbor v okrožju Murske Sobote proti odvetniku Josipu Berku dvakrat in je obakrat propal. Bil je vnet pristaš leve, to je Tiszove stranke. Umrl je v Budim-Pešti dne 17. julija leta 1879.

Sprva je pisal madjarski, zlasti v novine »Egyetertes« (Edinost). Pisal je tudi romane in povesti v madjarskem jeziku. Mišljenja je bil madjarskega, seveda spočetka svojega delovanja, in bilo bi mu najljubše, ako bi mogel kar vse »Vende« pomadjariti; zategadelj je bil škof Josip Szabó, kateri je tudi bil velik Madjar, njegov mecen in velik podpornik izdaj njegovih knjig. Pozneje je izprevidel, da se njegove želje ne morejo uresničiti, in ker je svoje ljudstvo ljubil, je začel pisati slovenski in je postal vnet narodnjak. Hotel se je prikupiti narodu in je začel izdajati list, to pa največ v to svrhu, da bi si pridobil v narodu veljavo in da bi ga potem narod volil za poslanca.

Tako je Agustič zasnoval list »Priřateľ — znanoszt razserjüvájöcse mészecsne novine«. Ta list je izhajal v Budim-Pešti. Prva številka je izšla dne 15. septembra l. 1875., vsak mesec po enkrat, pozneje pa, to je l. 1878., po dvakrat na mesec. Glavni sotrudnik mu je bil ves čas izmed ogrskih Slovencev Fran Čaplövič, notar Markuševski, ki je imel Agustičevo sestro za ženo. Dopisovali pa so mu tudi štajerski župani. V početku je urejeval list v madjarskem pravopisu, pozneje pa v našem slovenskem, ker je izprevidel, in to mu je glavna zasluga, da se ogrski Slovenci morajo v pravopisu združiti z ostalimi Slovenci. Agustič je tudi polagoma opuščal, kolikor je smel, mogel in znal, ogrsko narečje in je torej tudi pisni jezik svoj uravnaval po našem slovenskem, tako da njegov jezik ni več prekmurščina. Priznati nam je, da mu je to delo bilo hvalevredno, in ravno raditega sta imela on in njegov oče, ki je bil v M. Soboti selski sodnik, s Tiszovo vlado mnogo bridkih ur.

Agustičeve novine je narod prav rad čital, le škoda, da je z urednikom tudi list umrl in da ni našel naslednika. Kak program pa je imel Agustič? »Mnogi bi rad izvedel po dokončanem delu,« tako pravi sam, »ka se zvřin vési godř. Slišali bodéte o ljubezni domovine, o poštenju, o kreposti in o vsem, kar je dolžan storiti vsak »domo-

vinčar«, hižni glavnik i vsak za »počlovečanstvo« delaven človek«. V tem so Agustičeve novine mnogo storile in koristile. Agustič je ljubil madjarsko domovino, ali tudi Slovane, on je hvalil Madjare, ali hvalil je tudi Slovane, in je prinesel sliko črnogorskega kneza in knjeginje. Znano mi je, da se je Agustič obračal do slovenskih pisateljev, povpraševal za svet, a nihče se ni zmenil zanj, nihče mu ni hotel svetovati in ga oduševljati v pisateljskem delovanju. Iz njega bi se dalo mnogo narediti, ali ker ni imel nobene zveze z nami, potem ni čudo, da ni mogel biti tako zaveden Slovan kakor smo mi, ki živimo v ugodnejših razmerah.

Čaplovič mi je pripovedoval, da je Agustič spisal slovensko-madjarsko slovnico, katera je ostala v rokopisu. Po istem poročevalcu je zložil tudi slovensko-madjarski slovar. Leta 1876. je izdal v Budim-Pešti šolsko knjigo »Návuk v ogrszkoga jezika za zacsetnike«. Nadalje je preložil knjigo »O volitvah«, to je nauk, kako se morajo vršiti volitve. Naposled je sestavil šolsko knjigo »Prirodopis« s kepami (podobami) za národne šole, Budim-Pešta 1878.« Ta knjiga je pisana v slovenskem pravopisu.

Ostali pisatelji ogrskih Slovencev so: Mikloš Kűzmics, Mihal Bakoš, Števan Szijjarto, Barla Miháo, Juri Čipott, Jožef Košič, Ivan Kardoš, Aleksander Terplan, Števan Slamar, Števan Lűlik, Franc Žbűll, Jakob Sabar, Marko Žižek, Jožef Borovnjak, Ivan Berke, Števan Zemljič, Jožef Bagari.

Zgodnja pomlad.

Spet zelené nam vrbe in šumé,
veseli vetrc mimo gre,
a skriti so še v polju klasi;
škrjančka ni še, lastovke drobné,
pa saj nobeden še od teh ne vé,
da že pri nas so takšni časi!

No, mene bele breze veselé;
kot bilke iz daljave k nam blešče,
za njimi solnce tam zahaja.
Nemirno kri mi že po žilah gre,
čemu, zakaj? Zaman zares v srce
prišla ljubezen ni brez konca in brez kraja!

Aleksandrov.

Predsmrtnice.

1.

Tone solnce, tone
za večerne gore;
Ž njim le moja toga
Vtoniti ne more.

Zjutraj solnce vstane
lepše še žareče,
ž njim pa radost meni
vstati nikdar neče.

Toni, solnce, toni,
drugim topi boli,
njim na srečo vstajaj,
če zamé nikoli.

2.

Prijateljev vernih sem mnogo imel,
a šli so vsi skoro pred mano;
ko suhemu deblu za listom so list
odpadli mi rano.

Na grobih teh dragih se bridko solzim,
ko bližam življenja se zimi —
Kaj tukaj, osamljeno deblo, stojim?
Rad spal bi med njimi.

Le pridi, oj žena s koščeno rokó,
predolgo nikar ne odlašaj!
Če kje pa srce mi še vdano živi,
mu dolgo zanašaj!

3.

Mladosti mi solnce bistrilo glavó,
srce mi čuteče je greló,
mi vžigalo v duhu je žarke svetlé,
življenje je v srcu kipelo.

Mnog cvet mi na polju duhá in srcá
o solncu se tem je porajal,
in včasi rad potnik, tod mimo gredoč,
o cvetkah se teh je naslajal.

A staro mi teme zapada že sneg
 ko sive planinske vrhove,
 srcé pa mi kmalu bo trd ledeník —
 kdo v ledu bo iskal cvetove?

Le kak hribolazec, ko v bele goré,
 v ta led in ta sneg se ozira;
 rod mlajši sedaj pa po vrtilih dolin
 dekletom cvetice nabira.

4.

Na življenja cesti
 sem ljudi srečaval;
 z mano vsak po svoje
 tam se je zabaval.

Tákrat, kdor me grajal,
 mi srce je žalil,
 dvigal mi je dušo
 on, ki me je hvalil.

Eden me je hvalil,
 grajal me je drugi,
 a poznej sem spóznal:
 nihče po zaslugi.

Zdaj me nič ne dvigne,
 nič me več ne žali;
 rogam zdaj se graji,
 rogam zdaj se hvali.

5.

Čemu mi na grob kamenit spomenik?
 Da bele kostí bi mi tlačil?
 Saj breme ko kamen neznosno težák
 do konca življenja sem vlačil.

Pred tem spomenikom kak potnik - čudak
 kedaj radovednost bi pasel —
 in s prašno nogó bi gomilo teptal,
 ki mah jo je mehki zarasel.

Naj voda bo moj spomenik in pa zrak,
 v nju moje ime zapišíte!
 Z nesmrtnimi deli pa, narodu v čast,
 vi svoje si v bron zadolbite!

S. Gregorčič.

Praznovanje sv. Jurja na Štajerskem.

Folkloristna študija.

Spisal Fr. Orožen.

Mnogo mnogo let je že preteklo od one dobe, ko so še bili naši pradedje vdani poganstvu in so darovali svojim bogovom. Prav trdovratno so branili svojo staro vero in zanjo prelivali »potoke krvi«. V davnih časih slovanskega poganstva so še imeli stari Slovani svoje rodne bratovščine kakor nekdanj Grki svoj »panpelasgion« in »panhellenikon« ter obožavali ene in tiste bogove, studence in drevesa in praznovali skupne praznike. V tej davni dobi nam je iskati izvora marsikaterim šegam in navadam, ki so se še ohranile do sedanje dobe. Krščanstvo je končno zmagovito prodiralo med slovanskimi razrodi in izpodrinilo pogansko vero.

Oznanjevalci nove vere so izkušali iztrebiti v Slovencih vero v stare bogove in prejšnje šege in običaje. V naših pradedih pa so bile mnoge šege in običaji že tako ukoreninjeni in udomačeni, da jih ni bilo mogoče več odpraviti in iztrebiti. Tako se je še marsikatera šega iz poganske dobe še dandanašnji ohranila, in nekateri poganski prazniki in šege so se združili s kristjanskimi prazniki in tako pripomogli, da so se poganski Slovani rajši poprijeli krščanske vere, ker so se tako pri njih še ohranile ljube jim šege in običaji.

Primerjaje glavne svečanosti poganskih Slovencev z velikimi prazniki katoliške cerkve, opazujemo, da praznujemo nekatere praznike istodobno s prejšnjimi večjimi poganskimi prazniki, in da se je marsikatera šega iz starodavne poganske dobe prilagodila našim praznikom. Velikonočni prazniki se strinjajo z boginjo pomladi, Vesno, to je Kristovo vstajenje z vzbujajočo se pomladjo, in Božič in novo leto s koledo. Koledniki še dandanašnji hodijo na Spodnjem Štajerskem od Božiča do Svečnice in ponekod tudi še pred sv. Florijanom od hiše do hiše, popevajo koledniško pesem in dobivajo zato jajca in včasih tudi druga darila in denarja. Ohranile so se še šege in običaji iz starodavnih časov, četudi se niso več ohranile pesmi, katere so o takih prilikah popevali naši predniki.

Govoriti hočem o posebnih šegah in običajih, ki so se še ohranili v nekaterih slovenskih krajih, zlasti na Štajerskem o Jurjevem, to

je dne 24. aprila in na predvečer. Stari Slovani so slavili prihod pomladi, ki je premagala nesrečno zimo. Po slovanskem bajeslovju je premagal solnčni bog Daždbog (Svarožič) boginjo smrti, Morano. Po pokristjanjenju Slovanov pa je izpodrinil poganskega Daždboga sveti Juri ter premagal pozoja, ki je pripodoba zime in smrti.

Sv. Juri je pomladanski vitez med svetniki, ki je uničil zimo in je v visokih čislih pri Slovanih. Sv. Juri je Slovanom to, kar je bil sv. Mihael Nemcem; premagal je pozoja in je postal zaščitnik kristjanstva proti poganstvu. Razne cerkvice sv. Jurja stoje malone vse na gorah, kajti stari Slovani so najrajši na višinah darovali svojim bogovom.

Čudno je, da koroški Slovenci severno od Drave praznujejo praznik sv. Jurja že 23. aprila. Nekaj sličnega je tudi pri prazniku sv. Marjete, katero pa praznujejo južno od Drave osem dni prej nego severno od Drave. O tem nam pripoveduje legenda, da je prišla sv. Marjeta na svojem potovanju tudi med Slovence. Ko je prišla z juga do dravskega mostu, ni je pustil mitničar preko mostu, ker ni mogla plačati mitnine. Prosjačila je potem po okolici osem dni, predno je nabrala zahtevano mitnino. Sveti Juri pa je prišel od severa do Drave ter tudi ni mogel plačati mitnine. Ker pa je ljudstvo severno od Drave premožnejše od onega, ki stanuje južno od Drave, je naprosjačil že v enem dnevu dotično mitnino.

Druga legenda pa pripoveduje, da sv. Marjeta in sv. Juri nista prosjačila mitnine. Sv. Marjeta je osem dni delala in si pri tem zaslužila mitnino; sv. Juri pa si je v enem dnevu prislužil mitnino. Ženske torej teže pridelujejo nego moški.¹⁾

Med Slovenci, zlasti med štajerskimi Slovenci, nahajamo še mnogo pravljič o pozoju (lintvernu), in po mnogih kmetskih hišah vidiš še sedaj na steni podobo svetega Jurja, kako se bori z dolgo sulico zoper groznega pozoja ali zmaja, ki hoče požreti sv. Marjeto. Ljudstvo beži pred grozno pošastjo.

»Pa sveti Juri govori:	od sile te vas rešil bom.
Nikar ne bojte se zverí;	Obrnejo se vsi v bogá,
spoznajte pravega bogá,	sprejmejo vero v Kristusa;
sprejmite vero v Kristusa,	pa sveti Juri vzdigne meč
končal jaz z bogom zmaja bom,	in mahne zveri glavo preč.«

Več pripovedk se bavi s pozojem. Pozoj prebiva v neki votlini na Boču pri Poličanah na Spodnjem Štajerskem ter večkrat provzročuje hudo nevihto in ploho, katere ni prej konec, dokler ne ubijejo

¹⁾ Slovenska Bčela I. 1851., str. 183. —

pozolja. Pravijo tudi, da bode Boč počil in v njem se nahaja-joča voda bode vso okolico potopila. Pozoj stanuje tudi v močvirju na Konjiški gori na Spodnjem Štajerskem. V Konjicah se bere vsak petek sveta maša, da ne bi pozoj prišel iz gore. Kadar pa uide, nastane huda nevihta. Pripovedujejo tudi, da ima pozoj glavo pod zvonikom cerkve sv. Miklavža v Ljutomerskih goricah. Zvonik je v sredi z močnim železom zvezan baje zaradi tega, da se ne poruši cerkev, če pozoj zmaje z glavo.¹⁾

V Celovcu imajo sredi mesta na Novem trgu pozojev vodnjak s kamenitim pozojem, katerega so postavili že l. 1590. Kamen je s Kriške gore pri Celovcu, spomenik so pa izklesali v Beljaškem predmestju.

Praznik »zelenega Jurja« še dandanes po nekaterih krajih praznujejo slično, kakor so stari Slovani praznovali prihod solnčnega boga Daždboga. Pravi solnčni junak je torej pri Slovencih sveti Juri, in ne čudimo se, da ga slovenski kmet tako željno pričakuje in tudi v narodnih pesmih izraža to srčno željo.

»Hodi, hodi, sveti Juri,
no po svetu tak' zakuri,
da se vname zemlje koža,
zima nam se že prevnoža.

Hodi, hodi, sveti Juri,
no po svetu tak' zakuri,
da b'mo skoro krave pasli,
nimamo kaj nesti v jasli.

Hodi, hodi, sveti Juri,
no po svetu tak' zakuri,
naj te trate zelenijo,
kosci skoro naj kosijo.

Hodi, hodi, sveti Juri,
no po svetu tak' zakuri,
da b'mo skoro gor na štali
seno in otavo phali.«

V Laškem trgu na Spodnjem Štajerskem se je ohranila še iz davnih časov posebna šega o Jurjevem. Na dan svetega Jurja vodijo otroci po trgu »zelenega Jurja«. Približno štirinajstletnega dečka zvežejo od nog do glave v zelene bukove veje tako gosto, da »zeleni Juri« jedva skozi veje vidi in ga ni moči spoznati. Tajnost glede na osebo »zelenega Jurja« se sploh kolikor mogoče varuje. Tako ošemljenega »zelenega Jurja« vodita dva dečka po trgu v spremstvu velike množice otrok, kateri navdušeno pevajo to-le gotovo že spakedrano pesem:

»Zelen'ga Jurja vodimo,
za jajca, špeha prosimo;
sveti Juri orožnik,
bodi ti naš pomočnik;
o svetem Jurju paša
je dobra kravja maša.«

¹⁾ Dr. J. Pajek: Črtice iz duševnega žitka štaj. Slovencev, str. 89. in 91. —

Tudi pisatelj teh vrst je proti volji svojih staršev kaj navdušeno peval z drugimi dečki omenjeno pesemco, a se skrbno izogibal obližju domače hiše, da ga ne bi opazili starši v tem izprevodu ter ga poklicali domov, kjer bi gledal za veselimi dečki, spominjaje se Gregorčičevih stihov:

»Glasno tam bratov zbor popéva,
tu moj izgublja se vzdihljaj.«

Ta izprevod trške nadebudne mladeži hodi od hiše do hiše, kjer dobe mladi romarji jajc, špeha in vina. Eden deček nosi košarico za jedila, drugi pa ima sodček, v katerega natakajo podarjeno vino. Ako dobe obilno daril, veli eden spremljevalec »zelenemu Jurju«: »Juri, odskoči!«, kar Juri radostno stori. Pri hišah pa, kjer sta gospodar in gospodinja manj radodarna, pa se Juri le na lahno priklanja. Po končanem izprevodu se zbira vsa mlada družba v kaki hiši in se gosti s cvrtjem in dobljenim vinom. Mladi čestilci svetega Jurja so kmalu prav veseli, in vrsti se pesem za pesmijo. O mraku pa se razhaja mlada družba vsa zadovoljna in srečna. Ta običaj je na Spodnjem Štajerskem že zelo redek.

Tudi v nekaterih krajih blizu Ščavnice oblačijo v zelenje mladeniča, katerega vodijo štirje fantje skozi vas in pojejo slično pesem:

»Zelenega Jurja vodimo,
jajca in masla prosimo i. t. d.«

Po nekaterih krajih na Štajerskem okrašajo na Jurjevo živino s svežimi venci in vodijo po vaseh z bukovimi vejami in cveticami okrašenega »zelenega Jurja«, ki ima s cveticami in trakovi ovenčano palico, v spremstvu godcev. Postajajo pred vsako hišo, proseč masla in jajc. Na Ptujskem polju pa se udeležujejo tudi odrasli fantje takega izprevoda.

Ta dan imajo tudi pastirji svoj praznik, kajti sv. Juri je varuh črede. Znašajo na pašo jajca in peko pod milim nebom cvrtje, ki je jako priljubljena jed. Kuha pa navadno najbolj premeteni pastir. Pravijo tudi, da do tega dne nimajo kače strupa. To vero nahajamo tudi pri drugih Slovanih, n. pr. pri Čehih. Vsa lepa in nedolžna otroška slavnost pomenja prihod pomladi in sicer po kmetskem koledarju — ne astronomske pomladi, ki se začenja dne 21. marca, »zeleni Juri« pa je posebej vesele pomladi. V nekaterih krajih gospodinje rano v jutru trobijo v rogove, da bi odvrčale od hiše čarovnice. V Ivankovcih v Ljutomerskih gorica pokajo na predvečer pastirji z biči, da odvrčajo čarovnice, ki v jutro sv. Jurja vlačijo rjuho po rosi in doje svoje krave. Po nekaterih krajih love metulje,

in kdor prvega ujame, da ga kravam, ki dajo potem mnogo in dobrega mleka.

Slično kakor v Laškem trgu o Jurjevem praznujejo Nemci v gorenjem Tavnusu na Hesenskem binkoštno praznike. Že na praznik Kristovega vnebohoda pričinja mladina s pripravami za to slavnost. Dečki se napotijo v gozd in napravljajo iz tankih hrastovih paličic podstavek za krono, na binkoštni ponedeljek pa izdelujejo krono, katero krasijo deklice z raznovrstnimi cveticami. Pravo slavnost pa praznujejo na binkoštni torek. Že pred solničnim vzhodom vstajajo otroci ter gredo v gozd po bukove veje in obdajajo ž njimi za zelenega možička izvoljenega dečka, kateri potem še dobi omenjeno krono na glavo. Dva dečka ga vodita v spremstvu dveh deklic, ki nosita košarico. Za njimi pa stopa vaška mladina vriskaje od hiše do hiše in poje v Laškem trgu o Jurjevem običajni slično pesem. Tudi prosijo pri posameznih hišah »špeha in jajc« in se po končanem izprevodu goste z dobljenimi živili. V tem kraju pa pomenja navedena šega prihod in posebljenje poletja. Slične šege so se tudi še ohranile v drugih krajih severne Nemčije.

V Laškem trgu se je še ohranil stari, še po nemških krajih znani običaj o Duhovem. Kdor na Duhovo zjutraj zadnji vstane, dobi venec iz kopriv, in okoli njega zbrani domačini ga bude in ga nazivljejo »Pfingstluden«. Po drugih krajih gonijo namreč pastirji zgodaj na pašo, in »Lukmana« imenujejo onega pastirja, ki zadnji prižene čredo, »Lukmanico« pa tako pastirico.

Ime »Pfingstluden« je torej gotovo nastalo iz besede »Lukman«. ¹⁾

Po drugih krajih zopet nastopata na Jurjevo Vesnik in Rabolj. Dečki si navadno izbirajo najlepšega iz svoje sredine, ga opletajo z zelenjem tako, da ne vidiš njegove obleke. Ta mladenič se zove »Vesnik« ali »Zeleni Juri« ter hodi po vasi v spremstvu mladine, ki poje:

»Zelen'ga Jurja vodimo,
masla in jajec prosimo,
ježibabo zganjamo,
mladoletje trosimo.«

Zraven Vesnika pa hodi v Jurjevem spremstvu tudi »Rabolj«, ki je zavit v slamo. Ko pride vsa družba na travnik, se vname boj med Vesnikom in Raboljem. Vesnik prime Rabolja in po daljšem boju premaga vedno Vesnik svojega nasprotnika. Rabolj ima včasi tudi kožuh. ²⁾ Vesnik ali Zeleni Juri nam predočuje pomlad in poletje,

¹⁾ Pajek: Črtice . . . str. 5.

²⁾ Pajek: Črtice . . . str. 65.

Rabolj pa zimo. Pomlad torej premaguje zimo, in mladina se veseli prerojene pomladi. Kakor se zimski čas po Martinovem (11. novembra) imenuje »babje leto«, tako nazivljejo početek pomladi »didino leto«. V Heidelbergu na Badenskem imajo v nedeljo »laetare« posebne šege,¹⁾ ki nekoliko spominjajo na »zelenega Jurja«, zlasti na Vesnika in Rabolja. Zjutraj se zbira mladina, in vsak udeležnik nosi s pisanim papirjem in trakovi okičeno palico, na kateri visi prestica, izpihnjeno jajce, svež šopek in mnogokrat tudi jabolko. V mladi družbi vidiš piramidaste in s trakovi okrašene postave, ki korakajo po dve in dve, in sicer je ena zavita v zelenje, druga pa v slamo. Te piramide so tako izdelane, da jih nosijo dečki, kateri vanje zlezejo. Te piramide razdeljujejo po dve in dve v določenem razstopu med otroke. Vsa družba pa v izprevodu po mestu veselo prepeva. Tudi ta šega je že zelo stara in je še ostanek starodavnega pomladanskega praznika, enega štirih glavnih praznikov, katere so slavili ob poletnem in zimskem solničnem obratu in ob pomladanskem in jesenskem enakonočju. Zelena piramida je pripodoba pomladi in poletja, slamnata piramida pa nam predočuje zimo, katero pokopavajo. Pomlad nastopa s pomlajeno naravo, ki se kaže v novem zelenju rastlinstva.

Na Kranjskem se je še največ posebnih šeg o Jurjevem ohranilo na Dolenjskem. Po Gorenjskem in Notranjskem pa nimajo več posebnih vraž in običajev o Jurjevem, tudi ne poznajo več »zelenega Jurja«. O Jurjevem zažigajo pri Belokranjcih zarano nad živino sveče, ki so ostale na Sveti večer, in streljajo na dvorišču iz pušk na vse štiri strani neba, da »vuk blaga ne ujé«. Potem šele gonijo živino na pašo. Okoli Adlešič vodijo tudi še »zelenega Jurja« po vaseh in prosijo pevaje pogač, slanine, jajc, vina in drugih reči.

Ta belokranjski običaj opeva Oton Zupančič v »Pisanicah«, ki ima izvrstne, zlasti mladini dobro došle pesmi.²⁾

Na Jurjevo.

(Belokranjski običaj.)

Od hiše do hiše hodimo,
zelenega Jurja vodimo,
on pomlad v deželo prinesel je,
vso zemljo z zelenjem potresel je.
Zima, zima, ajd za peč
celo leto leč!

To šibo za streho shranite,
da z njo se požara branite,
strahuje poredno vam dečico
in vabi k hiši vam srečico.
Sreča, sreča, pridi k nam,
glej, odprt je hram!

¹⁾ »Leipziger Illustrirte Zeitung« 1896.

²⁾ »Pisanice«, pesmi za mladino, zložil Oton Zupančič. Ljubljana 1900. Založil L. Schwentner. —

Ker take darove vam nosimo,
od vas jih v zameno prosimo:
imate kaj bele pogačice?
ne bránimo se tudi kračice,
bodi jajce, bodi hleb,
v naš izgine žep.

Bogato gorica obródi vam,
bogato se polje oplódi vam,
podéli Bog kruha vam belega,
vsi lica bodite veselega.
Mi zdaj moramo drugam —
hvala, hvala vam!«

Tudi pri Trebnjem, Kostanjevici in v krški okolici se je ohranila posebna šega o Jurjevem. Pri Krškem popevajo na večer pred sv. Jurjem fantje pred hišami pesmi o sv. Jurju in dobe zato jajc, špeha in vina ter se potem doma goste. V krški okolici pojo med drugimi tudi to pesmico:

»Mati že po lojtrici lezejo,
nam gvišno špeha režejo;
oče že s ključkom rožljajo,
nam gotovo vinca dajo.«¹⁾

Tudi po Koroškem so še v zadnjih desetletjih vodili in najbrže še vodijo »zelenega Jurja« na večer pred sv. Jurjem, zlasti v Rožeku, Lipi, na Pečnici, v Ločah, Št. Ilju in v nekaterih drugih krajih.²⁾ Na večer pred Jurjevim se zbirajo dečki zunaj vasi in, s kravjimi zvonci in kozjimi rogovi opremljeni, vodijo Šent Jurja, s slamo ovitega, do prve vaške hiše, kjer mlada družba zapoje:

»Sveti Šent Juri potrka na duri,
ma eno hlačo zeleno, eno rudečo,
je šele prišel v deželo,
je ga že vse veselo.
Tičica v grmovji,
kukavca v bukovji,
rumene rožice lepo cvetó,
se svet'ga Šent Jurja veseló.«

Nato obdaruje gospodinja mlado družbo s Sent Jurjem z jajci, maslom, zasko, slanino, pšeničnim kruhom in včasi tudi s klobasami. Vsi zahvaljujejo veseli radodarno gospodinjjo in zopet pojo:

»Bog obvari naj vam živino,
vaše krave, vaše vole,
vaše konje, vaše svinje,
vaše kure, vaša teleta,
pa vaša lepa dekleta.
Miši in grile pa zlodej vzemi!«

¹⁾ Letopis Matice Slovenske za leto 1888. J. Navratil: Slovenske narodne vraže in prazne vere. —

²⁾ Slovenska Bčela l. 1851., str. 105. in 107. —

Po končani pesmi korakajo zopet z velikim truščem naprej do sosednje hiše, kjer zopet pojo omenjeno pesem. Redkokrat se dogodi, da bi gospodinja ta izprevod odslovlila brez daril, ker se boje nesreče pri živini in v hiši sploh. Kjer pa Šentjurjevci ničesar ne dobe, preklinjajo dečki tako negostoljubno hišo z besedami:

»Naj pokrepa vam živina,
vaše krave, vaši voli,
vaši konji, vaše svinje,
vaše kure, vaša teleta,
pa tudi vaša dekleta,
miši in grili vse naj snedó!
Ogenj naj vam vse požge,
voda zalije, grom in toča pobije.«

Kakor drugod, imajo tudi na Koroškem Šentjurjevci drugčga dne veliko pojedino, za katero pripravljajo cvrtje, in se tako vesele prihoda lepe pomladi, kajti sv. Juri je pravi zaščitnik pomladi

Razen pri Poljakih nahajamo pri vseh slovanskih narodih posebne in nekoliko našim slične običaje in šege o Jurjevem.¹⁾ Jugoslovani praznujejo bolj svečano svetega Jurja nego severni Slovani. Zlasti znamenit je »Gjurgjev dan« pri Srbih, pri katerih se je še največ starodavnih običajev o Jurjevem ohranilo.²⁾ Tudi na Češkem so se še ohranili o Jurjevem posebni običaji in šege, katere tako mikavno opisuje Božena Němcova v »Babici«, znanem izbornem, zlasti mladini namenjenem spisu.³⁾ Tudi pri Malorusih praznujejo zelo svečano Jurjevo s svetim večerom na dan pred sv. Jurjem.

Kakor vidimo, imajo poleg Slovencev tudi drugi slovanski narodi posebne vraže in bajeslovne šege o Jurjevem. Le pri Poljakih pogrešamo take šege in vraže o Jurjevem, nahajamo pa kakor v Tavnusu na Hesenskem našim šegam o Jurjevem slične o Binkoštih. Na Poznanskem namreč vodijo dečki v zelene mladike in zeleno listje ovitega fanta, ki ima na sebi več kraguljcev. Hodijo po vasi in pokajo z biči, »zeleni možicelj« pa veselo skače in obstaja pred vsako hišo, kjer dobivajo razna darila za občno pojedino. V drugih krajih zopet opletajo dečka z grahovico in zelenimi brezovimi vejami in ga vodijo od hiše do hiše in pobirajo živež in denar in to razdeljujejo med male pastirje. Kakor razvidimo, je o Binkoštih tudi pri

¹⁾ J. Navratil: »Jurjevo« v Matičnem letopisu l. 1888. —

²⁾ Več o tem v Letopisu Matice Slovenske za leto 1877. Fran Hubad: »Gjurgjev dan pri Srbih«. —

³⁾ Babica. Obrazi iz življenja na kmetih. Poslovenil France Cegnar. Novo Mesto 1884. Natisnil in založil J. Krajec. —

pruskih Poljakih pravi pastirski praznik, katerega željno pričakujejo mladi pastirji.

Kakor smo razvideli, je dan sv. Jurja posebno znamenit pri Slovencih in Jugoslovanih sploh. Pripoveduje se, da pada na dan sv. Jurja zjutraj iz solnca čudesno zrcalo. Kdor ga najde, vidi v tem zrcalu vse, kar se daleč na okrog godi.

Največ starih običajev in šeg se je še ohranilo o Jurjevem. Jurjevo igra veliko ulogo v naših pravljicah in pripovedkah. Svetega Jurja dan je narodna pripovedka tudi spravila v zvezo s kraljem Matjažem, ki spava v votlini pod Pečicami, zadnji veličastni gori v vzhodnih Savinskih planinah. Koroška pripovedka pravi namreč o njegovem prebujenju: Pred votlino zraste na božični večer zelena lipa, ki bode o polnoči eno uro cvetla in vso okolico napolnila s prijetno vonjavo. Kmalu potem se pa lipa posuši. Sv. Jurja dan obesi kralj Matjaž svoj ščit na lipo, ki zopet ozeleni in provzroči boljše čase za Slovence.

Knez Semberijski.

Zgodovinski prizor.

Srbski spisal Branislav Nušić.

Osebe:

Ivo Knežević, knez Semberijski.¹⁾

Petronije Šišo, sluga Ivov.

Milić, pandur Ivov.

Kulin, kapetan.

Boja, mati Ivova.

Stanka, zarobljena Jadranka.

Prvi kmet,

Drugi kmet.

Tretji kmet.

Prvi starec.

Drugi starec.

Kmetje, Turki, Kulinovi panduri, sluge, robovi. Vrši se v začetku XIX. stoletja v selu Popovo v bjeljinski nahiji, kneževini Semberiji.

Dvorišče kneza Ivana V ozadju veliki in lepi konaki, do katerih vodijo široke, kamenite stopnice. Na levi strani vodovod (česma), na desni velika vrata.

¹⁾ »Knežević Ivan, »knez Semberije«, se je porodil v vasi Dvorovi, a pozneje je bival v vasi Popovo v bjeljinski nahiji. Ivan je bil rano na glasu v svoji okolici, zato je tudi postal knez Semberije, ko mu je bilo šele 20 let.« S temi besedami začenja Kneževićev življenjepis Milićević v svojem »Pomeniku« na strani 254. Te podatke izpopolnjuje Janko Veselinović (»Zvezda« zv. II. 1900. I.

Prvi prizor.

Boja in deset do dvajset kmetov. (Boja stoji kraj hišnih stopnic. Nekateri kmetje stoje, drugi čepi ali sede na zemlji. Nekateri stoje okoli Boje in se razgovarjajo z njo; druga dva ali trije tvorijo v drugem kotu odra svojo gručo, spet tretji sede na hišnih stopnicah. Večina njih je oblečena s čohasto (irhasto) bosansko obleko, vendar ne bogato; na glavi fes, okoli njega saruk, na nogah rdeče jemenije, in pušijo iz kratkih čibučičev.)

Boja. Pa kaj veste, vi dobri ljudje?

Prvi kmet. Kaj vemo?! Dobrega ne, majka!

Drugi kmet. Pri nas je zlo, a tam onkraj Drine so se ljudje, hvala Bogu, streznili, ali tudi tam je — zlo.

str. 216. in 217.) tako: »Semberija je ravnina, ki se razprostira v samem Ključu, kjer se Drina zliva v Savo, a nasproti Mačvi, v Bosni. Ta ravnina je igrala jako važno ulogo v prvem in drugem ustanku. Črez to ravnino so prelazili silni paše bosanskih mohamedancev s svojimi vojskami in črez brodove na vapoviti Drini vpadali v Srbijo. Vračajoč se z bojev, so spet gazili kneževino Semberijo, mnogokrat vodeč mnogo robov s seboj. — Kneževiči so knezovali v Semberiji, in ta poziv je prelazil z očeta na sina. To so bili ljudje modri in hrabri; tudi Turki so znali vse to nekako ceniti. Vedno so znali obdržati zvezo s temi ljudmi. Zgodilo se je tudi, da so se celo pobratili z njimi. In ta pobratimstva so se prenosila tudi na otroke. Četudi so bili dvojne vere, vendar je bilo prijateljstvo zelo trdno. Ivan Kneževič, potomec stare rodbine, odgojen v tradiciji, zapojen z duhom srbskih gosli, je vršil poziv kneza v svoji kneževini Semberiji tako, kakor mu je bilo možno pojmiti. A vršil je svojo dolžnost tako idealno, da mu se mi po sto letih moramo diviti.« (Tudi Vuk. Štef. Karadžić piše o knezu Ivanu: »Jaz sem ga videl z lastni mi očmi 1802. leta, ko je prišel v šator Alibega Vidajića, brata Kapetan-pašina. Najprej je postal on poznat vsem v Zadru in v Mačvi in v celem ljudstvu slave in časti vreden.« Pa govoreč o daljni njegovi zli usodi, potem ko je obubožal, dodaje: »A narod srbski, dokler govori svoj jezik, opeval mu bode njegovo ime in z največjim spoštovanjem in s hvaležnostjo se ga bode spominjal.« Mi se no čemo baviti sedaj s pravljicami, ki pripovedujejo o njem. On ima neki dogodljaj, s katerim bi se mogla dičiti humaniteta vseh bodočih vekov. In ta dogodek je skozinskoz resničen. Trebalo bi, da ga mi povemo evropskemu zapadu, ki nam očita, da smo še poldivje pleme, in da zaprosimo te prosvetljene narode, da nam dajo vsaj eden sličen primer iz svoje velike zgodovine. Ne zahtevam, da bodi ta človek, katerega bi nam stavili na stran kneza Ivana, nepismen turški rob; naj bode to človek svoboden, izobražen, klasično izomikan, ki pozna vse dogodke mitološke in zgodovinske, kateremu sta znanost in omika posebno oblažili srce. Ta dogodek nam predstavlja Nušić v svojem »Knezu od Semberije«. — Pred Nušićem je opeval veliko delo Kneževičevo veliki pesnik Sima Milutinović - Sarajlija v svojem »Trojebратstvu« (str. 39.—72.) pod naslovom »Semberac ili vrlost i nadežda Bošnjaka«. A opeva ga tudi narodna pesem (»Knez Ivan Kneževič«. Vukova knjiga IV., str. 176.).

Op. pr.

Tretji kmet. Ali Turčin je premožen, da bi ga Vićentije in Luko iz Podrinja vrgla. Mislim, da bi bilo bolje, da nista niti vzdignila roke.

Drugi kmet. Ti govoriš tako, ali kadar pride trpljenje do grla, se ne vpraša, kaj praviš ti ali jaz.

Tretji kmet. No glej, tudi k nam je prišlo, pa kaj hočemo?

Drugi kmet. Prišlo je, ali vidiš, mi nismo taki kakor oni Prekodrinjani.

Prvi kmet. Pa zakaj, da nismo?

Drugi kmet. Mi nismo, a kaj hočeš! Poglej po vsej bjeljinski nahiji in po vsej tej naši Semberiji, in kje dobiš moža enakega našemu knezu Ivanu. Vidiš li ga, kako je moder in pameten; mi imamo že bele brke, a on nas vse nadkrili s svojo modrostjo. Zakaj je Vidajić-beg njegov laf¹⁾, a sam Tuzlagić mu noče nasprotovati? Da bi le bil še eden knez Ivo, tedaj bi videl, kaj premore Bosna.

Tretji kmet. Kar jih je bilo uglednih, so prestopili v drugo vero.

Boja. A kaj bi premogel tudi Ivo, ako bi vas ne bilo, ljudje, ki ga slušate.

Prvi kmet. Lahko je, mati, slušati, kadar se zapoveduje modro.

Boja. A težko je zapovedati modro, ako se neumno sluša. Moj Ivo stori, kar more, ali niti njegova roka ne doseže vsega, kar hoče in kjer hoče. Čujte, včeraj je zvedel, kako je Kulin pred nekimi dnevi prekoračil Drino in tam provzročil mnogo gorja; požgal je mnogo vasi, porobil Jadar in Podrinje in odvedel odondod mnogo robov. Nekateri pravijo, da vodi s seboj stoinenajst robov, drugi pa, da jih je tristotri. In zdaj Ivo ne pije, ne je, ni spanje ga ne prijemlje; vedno premišljuje, kako bi odkupil od Kulina te sužnje. Poslal je Kulinu nasproti Petronija, in Petronije se je vrnil danes zjutraj; tam v hiši je z Ivom, govorita in se posvetujeta; prinesel mu je vest od Kulina.

Prvi kmet. Ali zato nas je pozval knez Ivo sem?

Drugi kmet. Radi česa drugega pa?

Tretji kmet. Ako hoče pri nas zbrati odkupnino, malo bode imel koristi. Od kamena ni drugega nego kamen.

Boja. Ne vem, ali vas je pozval radi tega. Meni ne pove ničesar, kar je slabega. Čuva me pred takim, stara sem. Do včeraj, pred včeraj sem štela še dneve, a zdaj štejem že ure. A to vem, da ni dobro, ker mi ni povedal.

¹⁾ laf = turška beseda; znači razgovor, zabavo; laf jesti = fraza.

Drugi prizor.

Knez Ivo. Petronije Šišo. Prejšnji.

Knez Ivo. (Pride iz hiše, za njim Šišo. Knez je oblečen v modre irhaste hlače, džečermice vse z zlatom okinčano, v zlatem silaju dve srebrni pištoli in nož, ob boku bogata sablja, na nogah rdeče čizme. Vrhu vsega tega je ogrnjen s čurkom.¹⁾

Dobro mi došli, kmetje!

Kmetje (vstanejo vsi na noge in, prekrizavši roke na prsih, se klanjajo.)

Bolje te našli, knez!

Knez Ivo. Malo vas je?

Tretji kmet. Za poslom smo, knez, a pride jih še!

Prvi kmet. Ali kdo iaostane na tvoj poziv?

Šišo. Kdor zakasni, izostane.

Knez Ivo. Dobri ste, kolikor vas je. (Materi.) Mati, pojdi v hišo, imam se nekaj pogovoriti s kmeti.

Boja. Otidem, Ivo, otidem, da prižgem lesteneč pred ikono, ker tvoje čelo mi se vidi mračno. (Otide v hišo.)

Tretji prizor.

Prejšnji brez Boje.

Knez Ivo. Znano vam je, kmetje, in vsej kneževini, da je Kulin kapetan prošel tod s silno vojsko in prebredel Drino. Pred kratkim pride k meni Peca in Klubca in mi donese vest, da je Kulin porobil Jadar in Podrinje, pogazil njive in livade, popalil sela in zajel sila veliko sužnjev, katere vodi sedaj tod domov. Ti robovi, kmetje, ti so bratje in sestre naši. Šumadija se je dvignila vsa in bije krvavi boj, a mi, glejte tako, s prekrizanimi rokami sedimo tukaj, kakor da je Drina visoka planina, ter ne čujemo onega javkanja in stokanja; kakor da je Drina debel zid, kateri deli dve tuji hiši; kakor da je Drina zakon, ki deli dve veri. In ker že tu sedimo in poslušamo, kar se godi tam, naj še gledamo, kako po naših cestah hodijo njih robovi? Torej Kulin vodi tristointri sužnje; pot ga vodi tod in za nekaj časa doseže Popovo; a ti tristointrije robi, to so bratje in sestre, sinovi in hčere onih dičnih sinov Srbije, ki so razpršili svojo deco v beg, ki so do temelja pokončali svoja ognjišča a življenje svoje zastavili za nas vse. Da skozi Semberijo, kraj mojih konakov, preide ta množina robov, tega ne morem trpeti; a tudi vi kmetje ne; kje bi nam obraz, kje duša? Ne pravim vam, da storimo, česar

¹⁾ dolg kožuh.

ne moremo storiti, ne pravim, da se mi vzdignemo, ali da storimo vsaj, kar moremo. Raditega sem poslal včeraj Petronija nasproti Kulinu in ga vprašal, hoče li mi prodati robove, da bodo svobodni, kadar pridejo v mojo Semberijo. Kar mu je rekel Kulin, naj vam pove Petronije. —

Šišo. Pa zakaj naj vam povem to, ko ni dobro? Kulin zahteva tri tisoč rušpij, da izpusti sužnje.

Prvi kmet. Mnogo!

Šišo. Pravi, da ni odvel kruljavih in slabotnih, ni starih in onemoglih, ampak vse mlade in zdrave, katere proda še draže.

Knez Ivo. Prodati jih hoče — ste slišali, kmetje! Našo kri, naše brate in sestre hoče prodati in razpršiti po daljnih in neznanih deželah, njih očetje in bratje pa se vojujejo tam in prelivajo kri za svobodo. Smem li jaz in smete li vi to slišati in videti, a si zamašiti ušesa?! Glejte, zato sem vas pozval, ako pristanete, da zberemo odkupnino in osvobodimo brate.

Tretji kmet. Ali tritisoč rušpij?!

Šišo. Kulin noče nič manj.

Prvi kmet. Da vsa Semberija dá do zadnje pare, se ne more zbrati ta odkupnina.

Knez Ivo. Ali jaz zahtevam več nego do zadnje pare. Če so oni tam v Šumadiji dali za svoj rod svoje blago, svoje sužnje, svoje ognjišče, da, še celo glavo, a mi da razmišljamo o poslednji pari!?

Drugi kmet. Poslušaj, knez! Tvoji modrosti in tvoji besedi ni bilo, niti ni možno oporekati. Ti si izrastel izmed nas kakor topol izmed grbastih žalostnih vrb; vzdignil si se, vzpel si se s ponosom, z govorom in modrostjo. Šele otrok dvajsetih let si bil, a mi starci smo se ti klanjali in slušali tvojo besedo. Nekdo izmed nas je rekel: »Izvoljenec si!« in od takrat smo verovali v to. V kneževini Semberiji so knezovali do takrat sivi lasje, a ti si bil dete, ko smo se vsi uklonili in enoglasno rekli: »Naj Ivo knezuje odslej, a mi starci hočemo kmetovati in ga slušati.« Ti se nisi kesal — mi smo te ubogali! Ne zameri, ako hočem sedaj prvikrat staviti svoj predlog pred tvojega. Dal Bog, da tudi ostanem sam, da tudi sam tako mislim, ali ne zameri, ako ti povem, kar mislim. Žalostno je naših bratov stanje, pa tudi naše ni veselo. Sirote smo gole. A kdaj je že nagi oblekel nagega tujca, in kje bosí 'obul bosega tujca? Ako ti, knez, zahtevaš — smo primorani dati in dati hočemo tudi poslednjo paro, ali reci mi, duše ti, kaj smo dosegli s tem? Rešili smo

neke sužnje, da zaslužnjimo druge; osvobodili smo sužnje, katere vodi Kulin, a zaslužnjili smo sebe.

Knez Ivo. Mislite tudi vi tako, bratje?

Kmetje. Sirote smo, knez!

Drugi kmet. Ako je ravno tako, da damo, kolikor kdo premore, nočemo izostati ni eden.

Knez Ivo. Jaz vas nočem spraviti na beraško palico, sirote moje, ampak hočem vas rešiti sramote in greha! Da je Kulin udaril s sužnji po drugi poti, bi mi bilo vsaj lažje slišati a ne videti; ali doživeti, da Kulin prevodi srbske sužnje skozi Semberijo, skozi mojo kneževino, to se ne zgodi, dokler jaz knezujem, ne zgodi se, dokler vi kmetujete. (Vrže čurak s sebe in ga razgrne.) Dajte, bratje, spomnite se Boga, ki vas noče zapustiti ni v nesreči, pa prinesite, kolikor kdo premore in kolikor mu drago, da sestavimo odkupnino za one tužne sužnje! (V veliki daljavi se čuje pisk zurle in udarci bobna.)

Prvi kmet. (Izvlече možnjo in jo odveže.) Evo, naj začnem jaz, knez! (Vrže denar na čurak.) Na ti tri rušpije in nekoliko drobnih grošev; to je od mene in od mojega sela; zbral sem, da plačam harač, pa zbrati hočem drugo, a to naj ti bode!

Drugi kmet. (Potegne iz nedrij in vrže.) Na ti štiri rušpije iz mojega sela, a evo (vrže spet) še dve od mojega siromaštva!

Tretji kmet. Eno imam, tukaj je (vrže jo), a iti hočem v selo ter zbrati še, kar se da in kolikor se da.

(Še dvojica, trojica njih se približajo in vržejo molče.)

Prvi starec. Knez, hči mi je prinesla biljeg¹⁾ iz doma Mrvišća, poiskal in zbral sem teh deset rušpij, da ji kupim darove in napravim doto; na ti ta denar (vrže celo možnjo). Naj ostane devojka, naj se ne omoži!

Knez Ivo (presenečen). Starec, (pripogne se in zgrabi možnjo) vzemi to; jaz položim zate deset rušpij.

Prvi starec. Ne, knez, dal bodeš ti več nego mi vsi, pusti, da storim to.

Knez Ivo. (Izpusti možnjo.) Dobro, starec, ali tvoji hčeri hočem jaz preskrbeti darove; jaz poklanjam njej deset rušpij.

Drugi starec. Knez, njegovo hčer misli vzeti moj sin; moj sin jo hoče vzeti brez darov in brez dote; naj tudi tvoj denar leži tukaj.

Šišo. (Pripogne se in šteje novce.) Štiriindvajset rušpij in nekaj grošev.

¹⁾ svatbeno darilo.

Knez Ivo. A Kulin zahteva tri tisoč. Sirote moje, jade moj! Hočeš, a ne moreš! Noče Ivo zarobiti svojega naroda, da zamenja sužnje s sužnji. Ako vas slečem, s čim vas hočem pozneje odkupiti? Vzemite ta denar, imejte ga!

Prvi kmet. Ne, knez!

Knez Ivo. Imejte ga!

Drugi kmet. Dali smo in nočemo ga nazaj!

(Zunaj se čuje močnejši glas bobna in pisk trobente zmešano z ropotom; tuintam kak vzklik in pok puške; vse to se sliši močneje in močneje.)

Četrty prizor.

Milić. Prejšnji.

Milić (pride odzunaj). Gospodar, po cesti jezdi Kulin kapetan, odtod krik in vik.

Knez Ivo. Slišim. Vzemite, dobri ljudje, svoje novce.

Vsi. Nočemo, knez, Bog ne daj!

Knez Ivo. Vzemite, ako bodem potreboval, vas bodem vprašal. (Nobeden ne pristopi. Godba in krik se čujeta močno in blizu.)

Šišo. Trobente ga spremljajo in bobni, kakor da vodijo svate a ne robove.

Knez Ivo. Svatje so to, Petronije, a mi sirote jim napravljamo doto.

Milić (ki je gledal pri vratih). Glej jih, knez!

Peti prizor.

(Godba prestane, kmetje se odmaknejo, da napravijo prostora; a Ivo, ne ozrši se, skloni zamišljen glavo. Najprej pridejo trije, štirje panduri Kulinovi, za temi Kulin, a za njim nekoliko Turkov.)

Kulin. Si li naklonjen musafrom, knez Ivo?

Knez Ivo. Dobrim prijateljem vedno!

Kulin (nekemu kmetu). Pojdi ti in še drugi dva trije na dvorišče ter primite konje in jih prevodite.

Knez Ivo. Kulin, knez Ivo ima sluge, a to so moji kmetje. Semberijski kmetje niso, odkar jaz knezujem, vodili še ničijih konj.

Kulin. Ničijih ne, ampak Kulinove.

Knez Ivo. Ako je Kulina, hočejo ga poslužiti, a Kulin ne bode ni zahteval, da Ivovi kmetje poslužijo njegove konje.

Kulin. Pusti, da se ne skregamo, Ivo. Imam te rad; ti veš, da te imam rad, pa mi govoriš to, kar bi drugi ne smel.

Knez Ivo. Tako je!

Milić (donese med tem iz hiše preprogo, jo prostre na tla in vrže dve, tri blazine za naslanjanje.)

Knez Ivo. Otur,¹⁾ beg; odpočij se, mnogo potuješ.

Kulin (sedši udari z dlanmi). Gel!

Pandur Kulinov (priteče s čibukom, mu ga poda, poklekne in polni s palcem tobak v lulo, a potem odhiti v hišo in prinese od tam z burkljami goreč ogelj, ki ga vrže na tobak, držeč vedno levo roko na prsih).

Kulin. Dolga pot in vročina sta nas utrudili. Ali v resnici, Ivo, danes zjutraj, komaj smo prebredli Drino, pride mi tvoj človek nasproti, tisti, ki stoji za teboj: donese mi vest od tebe, da me prosiš, ne prevesti robov skozi Semberijo, ampak da jih pustim domov svobodne, ter da ti povem, koliko odkupnine mi pristoja.

Knez Ivo. Poslal sem ti ga. Mislim, ker si mi prijatelj, da se bomo sporazumeli, in ti mi ne bodeš zaračunal toliko, kolikor ne morem plačati od svojega uboštva. Vidiš (pokaže mu razgrnjeni čurak), tukaj sem udaril s haračem uboge in zbiram, da ti dam vse, kar in kolikor morem, da mi podariš sužnje, ker ti so mi bratje in sestre. Da nisi ubral te poti, bi mi bilo manj težko; ali naj moja kneževino Semberijo porose solze mojih bratov in mojih sester; od teh solz nam pogore naše njive; zemlja se posuši; rodovitnost nas zapusti. Ona zemlja, katero napajajo solze, nima rodovitnosti. Vsaj moje zemlje nočejo napajati, dokler jaz knezujem.

Kulin. Lepo govoriš, Ivo, no plačaj, kolikor zahtevam, pa na ti sužnje!

Milić (donese v fildžanu,²⁾ ki je v zarfu³⁾, brez tase na dlani kavo in posluž Kulina).

Knez Ivo. Mnogo zahtevaš!

Kulin. Tristo in trije robovi so.

Knez Ivo. Mnogo, mnogo zahtevaš! Zahtevaš, kolikor se ne more dati.

Kulin. Dvajset najboljših ljudi sem izgubil, ubili so mi jih Srbi; pa moram plačati njih kri. Deset, petnajst ranjenih niti ne računam.

Knez Ivo. Glej to (pokaže na čurak). Stisnil sem te reveže, izvlekel sem iz njih vse, kar sem mogel: vsak je dal, ostalo je, da dam še jaz, kar imam, ali vse to ne bode zadostovalo, kar zahtevaš ti.

Kulin. Ivo, tudi v trdem orehu se dobi kaplja olja, le da ga znaš stiskati. Daj ti, kolikor misliš dati, naj vidi to ljudstvo, kako tudi ti daješ, pa pritisni jih potem; dal bode vsak več, nego misliš sam.

¹⁾ otur = izvoli. ²⁾ skledica za kavo. ³⁾ mala srebrna tasa.

Knez Ivo. Da dam, koliko mislim dati? Jaz ti dam vse, vse kar imam, niti pare si ne prihranim zase. (Otide v hišo.)

Šesti prizor.

Prejšnji brez Ivana.

Kulin. Tako, tako, Ivo! (Kmetom.) A zakaj ste vi, za Boga, taki stiskači. Dajte tudi vi vse, kar imate, kakor Ivo, pa vam podarim sužnje.

Kmetje. Reveži smo, beg, nimamo!

Kulin. Eh, poznam vas in vaše uboštvo! Ivo ne razume, a da bi razumel, iztisnil bi sedaj iz vas ravno toliko, kolikor zahtevam jaz.

Sedmi prizor.

Ivo, Boja, prejšnji.

Knez Ivo (pride iz hiše, noseč tri mošnje, za njim Boja, ki ostane na stopnicah pri hišnih vratih).

Tu je vse blago in bogastvo moje, Kulin! Oče mi je pridobil to z ono starko tam (pokaže na Bojo). Ta je prva mošnja (vrže prvo mošnjo na čurak), na ti še ene, beg (vrže), na ti zadnje, beg (vrže tudi tretjo mošnjo). Tu sem dal, kar sem imel, dal sem vse, kar sta mi pridobila še oče in ded, v hiši mi ni ostala ni mangura,¹⁾ a vrhutega še dvajset rušpij in nekoliko grošev sirotinskega denarja, kar so zložili moji kmetje. Ali ti zadostuje, beg?

Kulin. Veš li, kakove sužnje vodim jaz s seboj? To niso krujljavi in šepavi, niso stari in onemogli, ampak vsi zdravi in mladi. Veš, kakšno je, kar rodi Jadar in napaja Drina. Prodati hočem, kakor nisem še davno. Tukaj ni niti tisoč rušpij. Pa da vidiš, Ivo, samo ono devojkco, ki jo vodim iz Dobriča; vsak harem bi dal zanjo toliko, kolikor za vse druge. Hočeš li, da ti dovedem sužnje, da jih pregledaš?

Knez Ivo. Ne, nočem! Jaz jih ne kupujem, ampak odkupujem!

Kulin (svojemu pandurju). Idi, privedi ono devojkco! (Pandur odide.)

Knez Ivo. Beg, jaz sem ti dal vse, kar sem imel, v moji hiši ni ostala ni para; a da je, tudi njo bi ti dal, in ne bi mi bilo žal za njo.

Boja (pride po stopnicah doli). Ostalo je, sin, glej tukaj (izvleče iz nedrj) še osem niž rušpij; ž njimi sem se lišpala nekdam. (Vrže

¹⁾ star denar, ki nima več veljave.

nize na čurak.) Že davno so ležali na dnu skrinje, a čuvala sem jih, da okrasim ž njimi svojo snaho.

Knez Ivo. Hvala ti, mati! Ali ti ni zadosti, beg?

Kulin. Malo je, Ivo; kje so tritisoči rušpij, a kje to, kar leži tukaj?!

Knez Ivo. (Bori se sam s seboj in pomišlja.) Beg, ti poznaš tisti moji dve njivi na meji v Dvorih?

Kulin. Poznam ju, dobri sta.

Knez Ivo. Tudi oni ležita tam na čurku.

Prvi kmet. Bogme, knez, ali kaj hočeš ti na to?

Knez Ivo. A kaj hočejo one reve?

Osmi prizor.

Prejšnji in pandur, ki privede petero šestero njih zvezanih z vrvjo drugega za drugim (dve mladi deklici, dečka, mladeniča in Stanko).

Kulin. Glej no, Ivo, tam ona Stanka sama išče tritisoč rušpij, ostali so nameček k njej.

Knez Ivo (pogleda in se stresne). Bratje moji, nesreča moja! Beg, vidiš li one konake in vse blago poleg njih? Stoletja so pretekla, ko so Kneževiči spletli tu svoje gnezdo. Tu so se rodili in umirali moji dedje in pradedje; vsak žrebelj v teh konakih je zame svetinja. Na, beg, te konake, tvoji so! Ako si me hotel ogoliti, ogolil si me; ali ti zadostuje, beg?

Kulin. E, vidiš, tako se govori, kadar se hoče govoriti! (Svojemu pandurju, ki je privedel sužnje.) Odveži te sužnje in odvedi Stanko strani! Drugim ne bi, a tebi storim to. Tristo in dva robova si odkupil, a tristotretji — ta Stanka, ostane moja. Pristaješ li?

Stanka (odvezana pristopi k Ivu). Po Bogu mi brat, dal si vse, kar si imel; pusti tudi meni, da ti pomagam. Evo jaz dajem sama sebe, naj bodo le ostali sužnji svobodni!

Knez Ivo. (Stanki.) Ubogo detel! Ne, ne, sestra, Ivo ima še. (Iz vleče srebrne pištole in nož izza pasa, odpaše tudi sabljo, ki jo najprej poljubi in izpusti vse na čurak.) Beg, ti veš, koliko velja orožje kneza Iva Kneževiča. Evo, povišam ceno.

Kulin. (Zadovoljno se smehlja, no ne daje odgovora, ampak obrne glavo na stran in šteje brojanice.)

Knez Ivo. Ti molčiš, beg, ti je še premalo? Pa Ivo ima še! (Sleče dječermo,¹⁾ jelek in silaj,²⁾ pa ostane samo v srajci in vrže na

¹⁾ dječerma = telovnik brez rokavov; obleče se pod jelek; ²⁾ silaj = Wafenschärpe.

ćurak.) Beg, čisto zlato je, kakršno so Kneževiči nosili vedno. Kaj zahtevaš še?

Kulin. Tudi Stanka je čisto zlato, Ivo!

Knez Ivo (spomni se nečesa). Ha! (Otide v hišo.)

Deveti prizor.

Prejšnji brez kneza.

Boja. Kapetan, Beg! Jaz se ne smem postaviti pred sina, jaz ga ne smem ustavljati; jaz bi mu pomagala, ko bi mogla, ali s čim in kako? Ali ne vidiš, da se je slekel in sezul? Kaj zahtevaš še od njega? Imaš li, kapetan, še mater? Ako jo imaš, veš, kaj so materine solze. Pa evo, beg, evo niz materinih solz položim jaz vsemu temu blagu, kar ti na je Ivo zložil pred noge. (Joče.) Ali se ti še ne mehča srce? Ali še ne znaš reči: zadosti!?

Kulin. (Dirnilo ga je, pa se vzdigne na noge, in obrniviš glavo na drugo stran, ji mahne, naj se oddali.)

Deseti prizor.

Knez Ivo in prejšnji.

Knez Ivo. (Pride gologlav iz hiše, nesoč srebrn lesteneč in bogato podobo, vso okovano s srebrom) Glej, beg, imam še tudi ta srebrni lesteneč, ki je gorel dosihdob, a tudi ta podoba je okovana s čistim srebrom, ta podoba, moje krstno ime¹⁾ (Najprej postavi lesteneč na tla, a pri zadnjih besedah se prekriža, poljubi podobo in jo polagoma spusti na ćurak.)

¹⁾ hišni patron, imenuje se tudi »slava«.

Boja. (Vzkligne in zaihti.) Ivo, dete moje, zlato moje! . . . Krstno ime, slava naša! Celó do temelja si razrušil hišo svojo — krstno ime, Ivo! (Omahne, pade na kolena, pa se prekriža trikrat in grgljaje naslóni usta, da poljubi podobo, ki leži na ćurku, ali ne vzdigne več glave ž nje.)

Knez Ivo (zaplaka, okrene glavo in briše solze).

Kulin (je ravno tako pretresen).

Knez Ivo (prime mater, da jo vzdigne). Zadosti je, mati! . . . (Poskuša jo dvigniti, a opazi, da je mrtva). Mati . . . mati (zaplaka težko in jo objame).

Stanka (vzkligne). Mrtva? . . . mati! (priskoči, pomaga Ivanu in, sedši na zemljo, položi mrtvo Bojo sebi na krilo).

Kmetje (snamejo saruke z glave). Bog se usmili!

Knez Ivo (potem ko poljubi mrtvo mater, se zbere in mirno dvigne glavo). Beg, tu ti dajem največje bogastvo . . . dajem ti življenje svoje matere. Je li zadosti, beg? . . . Je li zadosti?

Kulin. Allah zahmet ejlen! Zadosti je, Ivo, zadosti, zadosti! . . . (okrene glavo, da ne gleda). Tvoji so sužnji! Odkupil si jih! (Otide naglo.)

Konec.

(Prevedla *Gortanov* in *Rocolski*.)

Alkoholizem.

Spisal dr. Ivan Robida.

Današnje dobe ne imenujemo zaman dobe prosvetljenosti in humanitete, industrije, tehnike in znanosti. Dan na dan gledamo, kako se razvijajo in vedno bolj izpopolnjujejo tehnične naprave, kako se grade nove železniške proge, kako se vežejo na tisoče kilometrov oddaljena mesta z električno žico. Ustanavljajo se šole, ljudska izobrazba napreduje, bolnikom se zidajo dobrodelni zavodi, in povsod izkušajo na podlagi človekoljubja delovati v taki smeri, da bi bilo omogočeno vsakemu živeti kar najbolj udobno življenje.

Toda ljudsko število se množi in ž njim število lačnih želodcev. Vprašanje po vsakdanjem kruhu pa je bilo in ostane ona eminentna moč, katera je vladala vse čase, odkar človek živi. Naša zemlja je od njega dni torišče najhujšega boja za obstanek, za življenje.

Ta boj je neizprosni, je smrten, in podleči mora v njem, kdorkoli ni prinesel s seboj na svet dovolj telesnih in duševnih moči, da ž njimi prodre in si končno ne odpočije na grobu propalih. In teh najdemo pri vsakem ljudstvu, v vsaki epohi dovolj — sedaj se kažejo v tej, sedaj v oni obliki; če pa se začne to število, z znamenjem smrti na čelu, vekšati od dne do dne, tako da preti dobiti v kakem narodu večino — tedaj je degeneracija obča, boleznij več nego zdravja, in rasa propada. Trhel hrast je, ki čaka, da ga prvi vihar tebebi ob tla.

Vprašanje, o katerem imam danes razpravljati, je tako pereče, tako važno v zdravstvenem, narodnogospodarskem, zdravniškosodnem, nravnostnem, antropološkem in etnografskem oziru, da pač zasluži, da se bavimo nekoliko obširneje ž njim.

Težko je človeku gledati, kako propada katerokolisibodi cvetoče življenje, še težje, videti svoj lastni rod na poti uničenja.

Kakor je tudi žalostno to dejstvo, povedati se mora javno in odkrito: do sem in ne dalje!

Preidimo k stvari sami. Antropologija uči, da ima vsak narod svojega »tolažnika«, pa bodi mu ime opij ali hašiš ali alkohol, ali kako drugače. Splošno se reče lahko, da je alkohol med kulturnimi narodi najbolj navaden, pa tudi med vsemi strupi, kar jih uživajo, najnevarnejši. In to iz dveh ozirov: prvič, ker deluje počasi, a z izvanredno gotovostjo in drugič — ker mnogo ljudi ne pozna tega najhujšega sovražnika človeške družbe.

Otrovanje z alkoholom imenujemo alkoholizem. V splošnih potezah je vse eno, v kaki tekočini uživamo strup — bodisi kot vino, pivo, liker, žganje, kumis, absint, grog, mata itd. Gre v prvi vrsti za opojnost posamezne pijače, oziroma za količino zaužitega strupa in deloma za njegovo koncentracijo. V tem so si opojne pijače jako različne: pivo ima navadno 2—3%, vino 6—12%, žganje 15—30% alkohola v sebi. Potakem odgovarja liter piva, recimo, pol litru vina ali $\frac{1}{10}$ l. žganja. Seveda so tudi žganice, n. pr. arak, konjaki, rumi i. t. d., ki imajo po 60% alkohola v sebi. Omeniti je še, da je zlasti pri žganih pijačah, osobito cenene, slabe vrste, dosti primesin, ki so poleg alkohola same na sebi škodljive.

Alkoholizem, sem dejal, je navadno zastrupljenje z alkoholom. To je lahko, ali hipno, akutno, ali časovno, hronično, torej otrovanje, ki se vrši na tak način, da se strup sicer v manjših množinah, ali redno in običajno uživa.

Akutni alkoholizem, ki ga v navadnem življenju nazivljemo pijanost, je izvestno vsakomu znan. Opojen človek je brez dvoma prikazen, katera vzbuja pri vsakem gledalcu, nenavajenem takih prizorov, stud in gnjus. Toda pogledjmo si natančneje človeka, ki sede za mizo, in opazujmo ga v vsem njegovem kretanju, vedenju i. t. d.

Ako ne jemljemo v poštev osebnih nenavadnih reakcij, postane pivec navadno vesel in zgovoren! Če pa pazimo na vsebino govorice, ne uide nam, da so misli navadno jako plitve, da so trditve pri pivski mizi navadno jako slabo dokazane, da se pivec pogosto oddaljuje od predmeta, o katerem je hotel govoriti, da pričinja s sofizmi, pozneje s čudnimi trditvami, katere pogosto privajajo omizje do diferenc in preprirov, ali pa se porazgube v vinski veselosti.

Čim več kdo pije, tem teže mu je zbirati misli v eni smeri; sčasoma mu je tudi težko slediti količkaj bolj zamotanim obravnavanjem — to ga hitro utruji, in nemoč intenzivnejšega mišljenja je

očitna. Nerazsodnost sili ob vsaki čaši na dan; najbolj pa se kaže v pretiravanju, v zavijanju in smešni bahatosti. Pivec postane samozavesten, blebeče na dolgo in široko o svoji imenitni osebi, razlaga nevažno važnost kakega malenkostnega dogodka, pripoveduje v desetič isto stvar in hvalisa samega sebe ali svoje odnošaje, ki so prečesto pregledani v solnčni luči, vsi drugačni, kakor jih riše vinski bratec. Sodba o svojih in tujih možnostih se pozgubi; pivec jaše na posameznih besedah, iztrga jih često iz konteksta, pozneje često več ne ve, za kaj je šlo pravzaprav v pogovoru, ker zamenjava bistvenosti in nebistvenosti in mu pričenjajo besede ne več pomenjati pojmov, ampak so mu same — dejal bi — glasovne lupine. Govorica postane sčasoma težka; pijanec ne najde več potrebnih besed in izrazov, ljubi splošne puhlice, izreke in prislovice iz vsakdanjega življenja, pri katerih izgovarjanju ni treba nikakega duševnega dela. Pozneje odreče tudi jezik in se počne zapletati, da ni več mogoče povedanega razumeti.

Notorično se kaže pijanost v tem, da prične pijanec glasneje govoriti, se živahneje kretati; to se pozneje izpopolni v divje vpitje, mahanje z rokami, tolčenje po mizi i. t. d. Med tem se prično že težje spreminjave na polju čuvstvovanja. Pijanec postane razdražljiv, jezast, silovit, surov in brutalen. On žali brez vzroka, kdor mu pride na pot, zabavlja komurkoli, rohni in divja v svoji zmedenosti. Kar je vzgoja in omika napravila kdaj iz njega, odpade, in jedro njegove osebnosti se razkrije v jasni luči.

Ako je pijanost še hujša, zastrupljenje še hujše, odpovedo vsi udje — pijanec leži hropeč kot mrtvouden na tleh, oči so osteklenele, in želodec protestira proti taki tiranizaciji na jako drastičen način.

Ako motrimo znanstveno podano sliko, vidimo v vsem znak otrplosti, onemoglosti in porušenja v duševnem življenju. Pivec postaja vesel, kot da bi se bile razmere predrugačile, katerih pa on ne vidi več v pravi luči — pozneje izgublja, kar veli ton in pošteno vedenje — ne ve torej soditi, kaj je spodobno, kaj ne — precenjuje v slabournem ocenjevanju samega sebe, ker ne sodi več prav o odnošajih, v katerih živi, ne o drugih osebah, on veže otrobe — ker ga ostavlja spomin, in več ne ve, koliko je resnice na tem, kar pravi, in koliko je pridejanega ali napačno povedanega. On ne more več slediti težjim razmotrivanjem — ker mu je razum otemnel in možgani ne delujejo več normalno — njegovo kretanje postane prvotno gibčeneje, ker odpadajo že omenjeni priučeni oziri, kakor jih nalaga družabno življenje — pozneje, če se otrovanje razširi še na globočje sloje možganske — otrpne jezik, odreko noge in roke.

Njegovo čustveno življenje omahuje — nad duševno neopravičeno veselostjo — in afekti, zlasti hude jeze, katera prekoračuje često vsako normalno mero. Kamor se torej ozremo, povsod — minus! Strogo znanstveni poskusi so pokazali v splošnem isto: alkohol pomanjšuje zmožnost pojmovanja in razumevanja, slabi spomin in pretvarja čustvenost bolehalo.

Kakor vidimo, znanost nikjer ne najde kakega stopnjevanja duševnih moči po zaužitem alkoholu, pač pa nasprotno uči in dovoljno podpira z neovrznimi dokazi. In v istini so pritrdili tudi vsi vestni opazovalci, da ob pijači ni moči opravljati težkih duševnih del.

Ako čujemo, da umetniki pogosto zagrabiijo pri svojih delih za čašo, je to povsem umljivo — domišljija postane živahnjša in bolj razvita — saj pa umotvori tudi zvečine niso produkti razuma — za to imamo dokazov dovolj pri blaznih, slaboumnih umetnikih — in se tudi težko dado presojati s stališča kake znanstvene kritike, vsaj danes še ne, in bržkone tudi nikoli.

Opomniti je še, da manjše množice alkohola provzročajo, da postane naše gibanje lažje in urnejše. Neznanstven opazovalec pa sklepa iz tega, da je gibanje vsled tega krepkejše, torej, da alkohol daje moč. Ta lažisklep je isti, kakor bi kdo mislil, da se namazano kolo zato hitreje vrti, ker gladkeje teče, ali da n. pr. konj postane močnejši, če ga priganjaš z bičem.

Ko govorim že o tem splošno razširjenem nauku, da pijače »krepe«, naj povem še nekaj vzrokov, kako je nastala ta kriva vera. Povedal sem že, da vsled otrplosti raznih višjih duševnih funkcij trpi pri pijancu sodba. Posledica tega in pa občutka, da se človek lože premika in giblje, je samozavest pivcev. A postavite človeka treznega pred razne dinamometre in videli boste že razlike po nekaj kupah pijače. Isti človek dvigne, stisne ali karkoli po par litrah piva ali vina dosti manj, nego je pokazal kazalec na stroju, predno je pričela oseba piti.

Drugič moti opazovalca samega sebe in ga potrjuje v »dejanju moči« pri alkoholu tudi naslednje. Alkohol močno vpliva na srce in v malih množinah razdraži srčne živce, tako da srce bije krepkeje. Radi tega pride več krvi v žile odvodnice, več arterijske krvi v možgane in proti koži. Ta pordi radi tega in postane za hip nekoliko toplejša. To vrvenje krvi in razgretje čutimo tudi pri prvih čašah — odtod zopet misel: da smo se okrepili s pijačo. Nekako isti učinek ima tudi juha, v kateri raztopljene soli vplivajo na isti način na naše srce.

(Dalje prihodnjič.)

Iz hrvaškega pesništva.

I. Ivan, Nikola in Mato Ostojići.

Spisal Rajko Perušek.

različnih književnostih so nastopili kot pesniki rojeni bratje, a da bi obenem pesnili in v istem letu objavili plodove svojih muz kar trije bratje, to je pač redka prikazen. Hrvaška književnost se diči s tremi brati, ki so izdali leta 1900. tri zbirke svojih pesmi. To so gori imenovani bratje Ostojići, sinovi kršne Dalmacije iz Povlja na otoku Braču. Njih zbirke pa imajo te-le naslove:

Ivan K. Ostojić. *Suze i osmiesi. Pjesme.* Tisak i naklada N. Pissenbergera i J. Schnürmachera kom. društva, D. Tuzla 1900. (16°. 138 str. Cena 2 kroni.)

Nikola Ostojić. *Čuvstva i poleti. Pjesme.* Uz popratno pismo dra. A. Tresića-Pavičića. Tisak i naklada N. Pissenbergera i J. Schnürmachera komanditnog društva. D. Tuzla (1900. 16°. 127 str. Cena 2 kroni.)

Mato Ostojić. *Ugarki. Harnoj uspomeni dra. Vale Tomića.* (Split. Brzotiskom Narodne tiskare 1900. m. 8°. 67 str.)

Odkrito priznavam, da sem malo pričakoval od teh pesnikov. Hrvaška književnost proizvaja toliko lirike, ki ni nič drugega kot ponavljanje raznih vsakdanjih fraz in kjer niti vsebina niti oblika ne moreta vzbuditi pozornosti. Saj hrvaščina je sama ob sebi za pesnikovanje tako ustvarjena, da ni težko, naslanjaje se na narodno dikcijo in nekoliko prirojene ali priučene spretnosti v slikovanju (rimanju), nakovati množino novih stihov. Oni pesniki, ki so se pomamili za tujimi vzgledi in prodajajo svoje neslane otrobe celo brez pesniškega slikovanja, včasih celo brez mere in pravega ritma, tem je pesniški posel še bolj olajšan. Ker je to moderno, se jim ni bati, da bi se jim vzkralo priznanje.

Tembolj sem bil iznenadejan, ko sem čitajoč pesmi Ostojićev našel pristno pesništvo. Seveda, moderni kritiki bodo vihali nosove in dejali: nič novega, nič posebnega, nič nenavadnega! V sedanji dobi dekadentstva, simbolizma, okultizma in brutalizma pričakujejo ljudje od pesnikov izbruhov divjih strasti, izlivov bolnih ali celo pervérznih duš. Današnji vek s svojimi silno napetimi ali pa že povsem iztrošenimi živci zahteva neobičnega draženja, uživa v neprirodnih

delirijih in daje svojim bolnim čuvstvom izraza in duška na one gori imenovane načine, ki delajo te pesniške proizvode podobne čudnemu, nejasnemu, neumevnemu govoru grozničavega bolnika. Kdor more uživati tako poezijo, je ali sam vgreznjen v to grozničavo bolezen, ki dela, da mu ugaja to, kar je zdravemu človeku zoprno, ali pa je tako nerazsoden, da se divi vsemu, kar nastopa bučno, čudno, nenavadno, in da smatra prazne ali bobneče, neumne ali vsiljive fraze za globokoumnost, katere baje sam ne ume. Ne dvomim kar nič, da se bode svet iz tega delirija zopet probudil ter se sramoval svojega počenjanja ter da ne bode več iskal poezije v beznicah in bolnišnicah, nego tam, kjer je dosedaj bivala, v zdravi prirodi. Človeku de res dobro, kadar stopi iz take omamne sfere zopet v svežo prirodo, kjer se more vdati uživanju umetnosti brez strahu, da mu čutnice otrpnejo od silnih potresov, in da se mu želodec obrne od fizičnega in moralnega gnusa, ki mu ga vzbuja moderna poezija. Večina ljudi je zdravih, in ti potrebujejo zdrave telesne in duševne hrane. Tudi otrovi so v redkih slučajih koristni in pomagajo prav upotrebljeni človeku do zdravja; nespametno pa bi bilo morfij in strihnin uživati kot navadno hrano. Ako je večina inteligentnikov res že tako oslabela, da ne prenaša več zdrave duševne hrane, ampak samo še hrano, ki ima haut-gout, potem je res pomilovanja vredna. Vendar sem osvedočen, da pride zopet k sebi ter se vrne na sigurna tla.

Pa vrnimo se k našim pesnikom. Oni so duševno (ne sumjam, da tudi telesno) krepki sinovi kršne, a tudi prisojne Dalmacije. Podnebje njih rojstne zemlje jih ni omehkužilo, saj gore in morje tega ne dopuščajo, ali srca in uma jim tudi ni omeglila severna megla. To ugodno duševno razpoloženje izhaja iz njih domovine; ugodno pa deluje nanje tudi kulturni vpliv italijanstva; saj Dalmacija črpa tudi še dandanes svoje umetniške ideale iz zemlje, kjer sedaj še niso prišli dekadentje do takega ugleda, da bi zatrli sijajno dobo preporoda in klasičnih vzorov.

Zato pa je našim pesnikom še nekaj bilo do oblike, ki je po mojem mnenju bistven del umotvorine. Brez lepe oblike je ni umotvorine, pa naj jo moderni prezirajo, kakor hočejo. Lepo je samo to, kar se prikazuje ugodno človeškim čutilom; ugodna pa je človeškimi čutilom le harmonija delov in celote. V tem oziru lahko pohvalimo vse tri pesnike tem bolj, ker srbski in hrvaški pesniki baš formalne strani né negujejo dostojno. Pozna se našim pesnikom, da so vajeni blagoglasni muziki italijanskih poetov.

Še eno svojstvo naših pesnikov se ugodno dotika čitatelja. Njih pesmi so neprisiljene. Vidi se jasno, da so pesniki dajali duška samo svojim čuvstvom. Ta neposrednost čuvstev je tako jaka, da se priobčuje takoj duši čitateljevi, ki s pesniki čuti veselje in žalost. To pa se godi tem lažje, ker je način, s katerim izražajo pesniki svoja čuvstva, navzlic lepi pesniški dikciji povsem prirodni in neprisiljen, brez votlo donečega bombasta.

Končno štejem pesnikom v prid, da so ostali navzlic poletom svoje fantazije vendarle v dotiki s svojo rodno grudo in s svojim narodom, in da jih ni moderna zavedla k brezdomovinstvu, k negaciji vseh onih vezi, ki spajajo poedinca z njegovim narodom in s človeštvom. Ako hoče pesnik najti odziva v srcih čitateljev, mora ubrati take strune, ki vzbude enako ubrane strune v čitateljih. Ekstravagancije morejo pač pozornost vzbuditi, nikakor pa ne morejo duše čitateljeve ogreti, ker ni njegova duša sposobna usvojiti pesnikovo čuvstvovanje.

Posledica je pa seveda pri naših pesnikih enostavnost pesniških predmetov. Domoljubje, vrela ljubezen do hrvaštva in bratska čuvstva do srbstva so glavni predmeti pesnim bratov Ostojićev. Poleg tega ljubezen do roditeljev, sorodnikov, prijateljev in ljubic ter vdanost rodni grudi ter njenim prirodnim krasotam. Ako dodamo k temu še sočutje s siromaškimi težaki svoje ožje očevine in z zatiranci v človeškem rodu sploh, smo izčrpali ves obzor pesnikov. Novih idej, ki bi bile sposobne odkazati človeštvu nova pota, ne smemo iskati od naših pesnikov. Svoj in svojega brata program je jasno označil Ivan Kazimir Ostojić v pesmi »Svojemu bratu Nikoli«.

Ko i dosad, pjevidruže, slavnu
Našeg doma grlit ćemo vilu,
Plavoj kosi diveć se i oku,
Mekom glasu, lica rumenilu . . .

S njom i čednim¹⁾ guslam javorovim
Ići ćemo u pohode rođu,
Pjevati mu dive²⁾ i junake,
Prošle dane, slavu i slobodu.

Šetat ćemo dolinom i brdom
Cviece brati i u vience svijat,
Našim sinjim plovit ćemo morem
Na talasju³⁾ ljubko se lelijat.⁴⁾

Bogataša, velemoža društvo
Netreba nam tašto⁵⁾ i oholo,
S prostim pukom, posred naših sela
Narodno nam igrat ćemo kolo.

Pa u trošne⁶⁾ kolibice male
Unić ćemo poniknute⁷⁾ glave
Tješit ćemo nevoljne i jadne
Vidat⁸⁾ rane ljute i krvave . . .

Dobro i zlo, veselje i tugu
S obitelju, rodom ćemo dielit;
Tudje štovat, a svojim se dičit
Braću mirit, a⁹⁾ bratske svadje cvielit.

¹⁾ ponižnimi, pohlevnimi. ²⁾ orjake. ³⁾ valovju. ⁴⁾ zibati. ⁵⁾ prazno, puhlo.

⁶⁾ lomne, slabotne. ⁷⁾ nagnjene. ⁸⁾ celiti. ⁹⁾ zaradi.

Tako brate do zadnjega daha:
 Plemenito ljubiti i vruće;
 Zadnja misò bit će nam i želja:
 Biednim pomoć, rodu osvanuće¹⁾

Te besede je pesnik napisal, ker je pričakoval preziranja od nove pesniške šole in njenih oboževateljev, ki ljubijo bučni šum in se rogajo skromnosti in pristni častitosti njegovi, ki čisla domoljubje in altruizem, dočim navdaja mlade skrajni egoizem, preziranje vseh obzirov do društva in blaziranost brez moralne podlage.

Kogar ni moderni hrup povsem omamil, tega bodo ganili Ivanovi stih, katere je posvetil svoji materi (Majci str. 3.) in kjer očituje svojo ljubezen do nje tako ljubko, da vidiš jasno pred seboj sliko domače idile. Materi je posvečena tudi pesem na str. 131. »Majčina utjeha«. Ljubke idile so tudi pesmi, ki opevajo domača tla in njegove prebivalce. »Rujna kaplja«, »Na zvoniku«, »Mojoj odrini«. ²⁾ Ta pesem ima pač prozajsko vsebino — trsno uš in medljiko, ³⁾ galico in žveplo — a gane nas, ko nam stavi pred oči strah in pretečo gospodarsko propast Dalmacije. — »Rodnom kraju«, »Na selu«. Žarko rodoljubje razodevajo pesmi: »Hrvatska nam izče-zava«, ⁴⁾ »Stevanu«, »Materinskemu jeziku«, »Moru«, »S mosta u konjici«, »Hrvatskoj«. V pesmi: »Dževahiri« obžaluje mržnjo muhamedovcev do krščanov, v »Stevanu« očituje ljubav svojo do Srba pobratima.

V ljubavnih pesmih odkriva vso nežno čistost svojega čuvstvovanja. »San«, »Novo sunašce«. Ali on ni top za ženske draži. Primeri pesmi: »Ledin labud«, »Ciganka«, »Vasiliji«. Včasih se oglasi tudi kak anakreontski zvok. Tako v pesmi »Na livadi«, kjer primerja devojko kači, ki se rešitelju okoli vrata ovije. »Sladki pelin«.

V ciklu »Živoj pokojnici« izliva gorke čute, katere je provzročila blaznost njegove neveste. Te slike so morebiti še preveč realistične. Tudi v drugih pesmih oplakuje z moško resignacijo svojo nesrečo. »Nikad i sada«, »Skušenje«, »Uspomena«. Zato išče utehe in jo nahaja v pesništvu in v knjigah. »Mojim knjigam«, »Peru«, »Njoj« (t. j. pesmi), »Svojoj slici«. Bridke skušnje mu ne dajo vriskati, ali zato vendar ne obupuje. Povrnil se je zopet v krilo veri in nahaja v njej tolažila. »Majčina utjeha«, »† (križ)«. —

Njegove reflektivne pesmi »Što je žena«, »S Alipašine munare«, »Papir«, »S prozora« kažejo plemenitega človekoljuba, čigar gaslo je: »Homo sum, nil humani a me alienum puto«. Pesmi »Corpora

¹⁾ zoro. ²⁾ trta, ³⁾ medena rosa, ⁴⁾ gine.

delicti«, »Obrana«, »Sviet je divan«, »Lubanja« obdelujejo ginljivo predmete, katere mu je ponudilo njegovo zanimanje — zagovorništvu pred sodiščem. —

Nikoline pesmi »Čuvstva i poleti« je spremil na pot dr. A. Tresić-Pavičić, ki v predgovoru dobro označuje novejšo smer hrvaškega pesništva, a žal, preveč o samem sebi govori.

Tudi Nikoline pesmi obdelujejo iste predmete. Njegove pesmi pričajo nežno ljubezen do svojih sorodnikov, do domovine in do trpinov. Sploh je kongenijalen svojemu bratu Ivanu.

Njegove ljubavne pesmi »Pred jednom slikom«, »Mladi Bosanki«, »Na parobrodu«, »Ljubavi«, »Prvi usplamaj«, »Pregor«, »Iz daleka«, »Prikaza«, »Zadnja molba«, »Sanje« so nežne, pristrčne ter očitujejo mirno resignacijo, ki se teši z bujnofantastnimi sanjami in vizijami. (»Tantalove muke«.)

Med patriotskimi pesmimi je najlepša »Molitva«. Druge so: »Kod Starčevićeva groba«, »Utamničeni dječima«.

Kakor Ivan, je tudi Nikola propovednik bratske ljubavi, ki naj bi vezala vse ljudi ter jih učinila srečne in zadovoljne. (Soneti »Isukrst«, »U kupkama«, »Žuljavim rukama«, »Ranjenik na bojištu«.) Videč, kako je prosto ljudstvo nepokvarjeno, si želi nazaj v prirodno življenje. »Žuljavim rukam«, »Na zvoniku«, »U jematvi«.¹⁾ Sicer pa ne obupuje, nego se tolaži s filozofijo, katere se je učil pri Horaciju. Včasih zapoje kako pesem v starinskih merah. »U ladjici«. Svoje misli zaodeva v slike bujne in vendarle jasne fantazije, katere izraža v jeziku, ki mu zveni kakor glasba.

Posebno bi še omenil onih pesmic, ki so mojstrske slike čuvstvovanja, n. pr. »Zapad sunca«, »Tlapnja«²⁾ in druge. Pesem »Zdrava Marija« je primer, kako večče zna slikati prikazni v naravi in v duševnem življenju.

Tudi nekaj pesmi prigodnic ima v sebi lepih misli. —

»Ugarci« Mate Ostojića so večinoma pesmi prigodnice, nagrobnice, pesmi o raznih prilikah družbinskega in političnega življenja. Take pesmi so one o priliki hrvatske zmage pri volitvah v Nerežišču, o vinski klauzuli, ki je hud udarec za dalmatinske vinogradarje, o palcu.³⁾ Take pesmi so sicer jako aktualne, ali predmet je vrlo vsakdanji in malo poetičen. Druge pesmi so rodoljubne, n. pr. lepa oda »Slobodi«. Pesem »Glas iz naroda« zaklinja Hrvate, naj se ne koljejo med seboj. Kakor bratoma Ivanu in Nikoli, tako je tudi Marku mati, rodbina, domovina priljubljen predmet. Tudi on sim-

¹⁾ trgatvi. ²⁾ zmeta, blodnja. ³⁾ paležu ali peronospori.

patizuje s siromaki in potiščeniki. Primeri pesmi: »Mašklinu«,¹⁾ »Dva-deset godina mu bijaše«.

Bolje nego iz teh pesmi, se spozna način njegovega pesnikovanja iz zbirke:

Mato Ostojić. *Iskre i plamovi*. Pjesme. Zagreb 1894. Tisak Antuna Scholza. (16°. 141 str.). Kakor sam pravi v predgovoru, izkresalo je te iskre iz trdega kamena njegove vere v hrvatsko vzkresenje sečivo neštevilnih tug in nevolj in redkokatero narodno veselje; švignile so iskre, katere je izmamila iz duše svetost sinovske ljubezni, resno smatranje človeške ljubezni, iskrenost prijateljske ljubavi. Peval je, kadar mu je duša pevala, sloboden kakor slavec, ki poje v zelenem borju okoli njegovega dvora in brez obzira, kakor morje, ki mu bije pred hišo ob ljuto skalo.

Iz naslova teh pesmi je razvidno, da sta ga brata posnemala, ko sta dala ime svojim zbirkam. In res odgovarjajo ta imena značaju dotičnih pesmi. Ivanove pesmi »Suze i osmiesi« so mirnega značaja v žalosti in veselju, Nikolina »Čuvstva i poleti« se vzdigujejo v višine bujne fantazije, Matove »Iskre i plameni« pa so eksplozivni dušek, ki ga je dal pesnik svojim ognjenim čuvstvom za narod, ljubav in svobodo. Domorodne pesmi polne ognjevite vznesenosti so: »Tamburici«, »Šarki osvetnici«, »Hrvatskomu rodu«, »Vini²⁾ mi se pjesmo«. Mnogo jih je prigodnih, n. pr. »Na Sutikli« (Pavlinovičevem grobu), »Koračnica hrv. Sokola u Spljetu«, »Stambulovu« itd. Ljubavne: »Ne bez tebe«, »Svoje sreče kovač«, »Ja pregaram«³⁾. Tudi ljubezen njegova je silna in viharina. V pesmi »Snilo mi se« pravi, da bi hotel ali na prsih ljubovnice poginiti, ali pa v boju za domovino pasti. Vidi se jasno, da so bili to prvenci pesnikovi, in da so nanj vplivali italijanski veristi, ker v nasprotju svojim bratoma je v ljubavnih pesmih često brezobziren, silen in polten. Lepe so pesmi »Otcu«, »Majci« in »Siedoj kosi«.⁴⁾

Malo nam ugajajo pesmi, kakršni sta: »Pod česminom«, »Kraj mora«, ki obdelujeta obe trivijalen predmet: rešitev deklice po kakem mladeniču, ki potem uživa ljubezen dekličino. Takih pesmi z vsakdanjo, včasih celo banalno vsebino in nekako buršikozno vnanjo obliko ter dikcijo je tudi še več. Ne smemo pa tajiti, da srečavamo na mestih tudi nekaj prav originalne misli in podobe.

V dodatku so »Apeninke«, prevodi iz glasovitih italijanskih pesnikov, ki so se večinoma posrečili. Nahajamo pa imena: Giosuè

¹⁾ kopača = motika vinogradarska. ²⁾ Dvigni. ³⁾ vdano prenašam. ⁴⁾ sivim lasem.

Carducci, Giuseppe Chiarini, Guido Mazzoni, Annie Vivanti, Gabriele d'Annunzio, A. Torelli, Mario Rapisardi, Ugo Tarchetti, Emilio Praga, Fernando Fontana, Domenico Milelli, Arigo Boito, A. Aleardi, Ada Negri, Enrico Panzacchi.

Vsekako smejo Hrvatje pričakovati od bratov Ostojičev še lepih pesniških darov. Mi pa priporočamo njih pesmi tudi slovenskemu občinstvu, ki sega po hrvaških knjigah.

Tam zunaj že tulpe žarijo.

Tam zunaj že tulpe žarijo,
prsteni nad poljem gre vzduh,
vse bilke od solnca bleščijo,
in sveti od solnca se plug.

Ni mi dobro . . . Jaz venem in hiram,
ni moči mi iz tvojih bližin . . .
Živim, ah — a zraven umiram
po blesku gorâ in dolin.

Aleksandrov.

V duši je zavela mrzla zima.

V duši je zavela mrzla zima,
ko si proč obrnila oči.
Ni jih, ni jih, ah, zaman jih iščem
odhitelih, čarokrasnih dni.

Ni jih, ni jih — in pa tistih čutov,
ki nekoč so v prsih rajali,
ko sta duši v blaženstvu neskončnem
uro harmonij obhajali.

Vetre ti je božal polno lice,
ali jaz, kaj ne, še bolj sem znal.
Afrodita je hitela k nama,
Amor se je v grmu nasmejäl.

Letargija se mi v prsih plazi,
v srce moje nepokoj hiti.
Jasna noč mi siplje zlate solze
na ljubezen nepozabnih dni.

Fran. Valenčič.

Šumí Nil . . .

Črtica iz življenja egiptovskih Slovenk.

Spisala Ksenija.

ih, zamišljeno je stopala po prašnih ulicah ponosne Kahire.

Ni se menila za kričeče Arabce in Inde, ponujajoče kokosove orehe, datlje, banane, smokve, indijske preproge, kitajske vaze, japonske pahljače in nojeva peresa.

Mesto je poznala precej dobro; saj je preteklo že leto, kar jo je vrgla usoda izpod domačega podnebja v ta južni Babilon. Kruha je iskala tukaj kakor sto drugih, ki prebrodijo široko morje, da bi našli zakopane zaklade. Preteklo je leto, in še vedno si ni prihranila toliko, da bi se mogla vrniti domov. Bila je mlada, neizkušena, zgodaj od doma odtrgana cvetka, seve po lastni trmoglavosti.

Iskala je službe. Težek, bolesten vzdih trpečega srca se ji je izvil iz prsi. Danes je sama, na cesti brez strehe, brez službe. Za zadnjega pol tolarja si je kupila črevlje v arabskem delu mesta — in zdaj? . . . Krilo njeno je bilo zelo obnošeno in umazano, klóbuk popolnoma brez forme, a pajčolan je kazal več lukenj; solnčnik ji je nadomestovala pokvarjena kitajska pahljača, pas pa obledeli trak. Rokavic ni niti imela. Moj Bog, kaj ji je bilo storiti? . . .

Na rokah sta ji zažvenketali dve srebrni zapestnici, edina spominka boljših let.

O dà, tudi ona je imela boljše čase. O, kako srečna je bila tedaj, ko je hodila v domačo šolo! To so bili lepi dnevi, in od tiste dobe je hranila ti dve zapestnici, spominka svojega trinajstega rojstnega dneva, srečnega dneva . . . Ti dve zapestnici, ti dragi priči lepih časov, bosta morali romati v zastavnico, ne da bi ju mogla kdaj rešiti. Ah, želodec se oglašá, in on je najhujši gospodar.

Počasi je šla dalje; ni se zmenila za poulični šum. Božala je zapestnici, kakor božáš ljubljeno stvar, predno se ločíš od nje. Dve debeli solzi sta ji padli na edina vidna spominka srečnih minolih let . . . Videla je pred seboj vso preteklost, a misliti ni mogla, ker jo je mučil glad . . .

Prišla je do glavne pošte ter se ustavila pod visokim vhodom. Ni zapazila, da lazi nekdo za njo ter opazuje vsako njeno kretanje

Privzdignila je pajčolan, in izza njega sta se zasvetili dve v solzah plavajoči modri očesi. Neznanec se ji je približal; ona pa se ni menila za nikogar in tudi ni opazila njegovih plamtečih pogledov. Šele, ko je začula tikoma sebe svoje ime, se je ozrla ter gledala vprašaje tujcu v obraz.

»Mademoiselle Lina D.«, dejal je s svojim slabim francoskim naglasom; v roki je imel neki zapisnik, kjer je čital deklinirano ime.

»To sem jaz,« je dejala ter se poklonila.

»Zelo rad bi govoril avec mademoiselle.«

»Na vašo službo.«

»Kar hočem govoriti z vami,« je začel tujec s skrivnostnim glasom, »je obširno in pomisleka vredno; radi tega si usojam prositi, da sedete z menoj v voz, ki stoji tu-le pripravljen. Hočemo govoriti obširno, in upam, da bodete zadovoljni.«

Vedno bolj radovedna, je pozabila na glad, ki jo je mučil. Sedla je v kočijo ter se stisnila v kot. Konja sta zavila iz mesta čez velikanski Nilov most v veliki Ghezirski drevored. Vročina je bila strašna, a vendar jih je srečalo par fijakarjev s svojimi lenimi, sestradanimi konji. Skozi debele kočijne stene se je čutilo pekoče egiptovsko solnce kot ognjen, vse uničujoč dih pekla. Lina se ni niti ozrla na svojega spremljevalca. Tiho sta slonela drug poleg drugega, stisnjena vsak v svoj kot. Ona je motrila kalne Nilove valove ter po njih plavajoče čolne, čolnice in male parnike, ki so krožili pod krasnim Ghezirskim vrtom. Motrila je visoke, vitke palme v gručah stoječe ob potu ali ob vodi ter umazane, polnage Arabce ob Nilovem obrežju. Opazovala je divno mestno panoramo ter visoke minarete. V prahu ob cesti sedeč, so ponujali »felahi« svoje melone in jagode ter drugo sadje, oblečeni le napol v »halabije« do kolen segajoče, s kakim umazanim fesom na glavi. Cele kope skoro nagih, rjavih otrok se je valjalo po prahu in kričalo.

Kočija se je pomikala leno dalje. Voznik in konja so dremali.

Iz tega opazovanja se je prebudila šele, ko se je voz ustavil na nekem dvorišču. Spremljevalec je skočil na tla ter ji ponudil roko, da bi ji pomagal. Ne da bi se ozrla na ponujeno roko, je izstopila ter se vprašaje obrnila k spremljevalcu. Prišla sta v malo gostilniško sobo. Neznanec je naročil obed. Izpraznila sta par buteljki piva, a tujec je naročil še vina. In začel ji je pripovedovati, da mu je dala njeno ime neka stara posredovalka služb, pri kateri se je bila priporočila. Rekel je, da ima brata, ki išče guvernante. Postala je zapupna. Razodela mu je svoje stališče ter ga prosila, naj ji preskrbi

dotično mesto prej ko mogoče. Stalo jo je mnogo premagovanja, da je odkrila svojo mizerijo, a mislila si je, da je rešena.

On je poslušal njeno izpoved z nenavadnim zanimanjem, s svojimi očmi pa se je kar potapljal v njenih očeh. V prvih hipih ni vedela, se mu li ona tako smili, ali pa je morda celo zaljubljen v njo . . . Ko je izpil zadnjo čašo šampanjca in trknil ž njo, vstane in seže v žep. Dal ji je neko vizitko. »To-le pa vzemite od mene danes, da si nakupite najpotrebnejših stvari, predno bova dalje občevala . . .« To rekši, ji je stisnil v dlan pet funtov sterlingov . . .

Sklonila se je, da bi mu poljubila roko, a on jo je rahlo odrinil.

Kak zagoneten dobrotnik! . . .

Pri svetlobi ulične svetiljke je prečitala naslov, kamor je bila poslana, ter stopala zamišljeno dalje. Bilo je še precej daleč do stanovanja v Izmajlijskem delu mesta. Med potjo se je zatopila v premišljevanje. Prišla je do stanovanja. Bila je deveta ura. Vrtar je ni poznal, radi tega jo je čemerno vprašal, česa išče tako pozno.

»A, madame Ben stanuje v drugem nadstropju na levo,« je rekel zaspano in ji pokazal stopnice.

V družini je bila sprejeta z največjo vljudnostjo. Odkazana ji je bila luksurizno urejena soba. Gospa ji je hotela razkazovati posameznosti, a bila je tako trudna od dogodkov istega dne, da jo je morala prositi, da se sme oddaliti.

Vzbudila se je šele ob osmih ter se oblekla. Gospa ji je servirala kavo s surovim maslom in pecivom.

A, kaj to pomeni? Ta prijaznost? Ta postrežba? . . .

Opoldne ji je prinesel obed neki mali Arabec, poslan iz gostilne. Izpraševati si ga ni upala in tudi ni mogla, ker je govoril le arabski.

Včeraj pol obupana, pol mrtva od glada, danes — vsega v izobilju!

Bilo ji je vse neumljivo. A kako priti do dna tej uganki?

Tujca ni bilo ne prvi, ne drugi in ne tretji dan.

Vprašala je previdno, kdo je iskal stanovanja za njo.

»Istega popoldne, predno ste prišli k nam,« je začela pripovedovati gospa Ben, »je bil gospod W. tu. Izbral je sobo ter plačal najemnino za celi mesec. Povedal je, da je zadržan radi opravkov celih osem dni v nekem gorenjeegiptovskem kraju. Čudno, da ne veste vsega tega, ali vem si tolmačiti. Vi ste prišli šele na zvečer iz Sueza in niste mogli govoriti z gospodom W-jem. Pa veste, meni se zdi, da se smete imenovati srečno.«

»Kako to?«

»O, mademoiselle, on vas ljubi!«

Gospa Ben ni zapazila izpremembe na Lininem obrazu, ker je bilo že zelo mračno na balkonu, kjer sta sedeli.

»Veste li, demoiselle, da je gospod W. neizmerno bogat? Ima zelo veliko kupčijo s slonovo kostjo in nojevimi peresi; to pošilja po vsej Evropi in tudi v Ameriko. Njegova žena živi na otoku Zante, a prihaja večkrat v Egipt. Sicer ne k njemu, ker se ne razumeta posebno, marveč k staršem, ki žive v »Zagaziku«,

Vsa osupla je poslušala Lina gospejino klepetanje.

»Zagotavljam vas, da osreči vsako žensko, katero ljubi.«

»Kako?«

»Zlata ima polne roke, biserov in briljantov in svoji izvoljenki daruje, da se vse bliska. Lahko noč, mademoiselle.«

*

To je torej celi misticizem, ki jo je obkrožal! Rešil jo je iz obupa, da jo telebi toliko niže in da ji uniči mlado življenje. Gorko je zaplakala. Kot krik ob prepadu v temni noči stoječemu nesrečnejšu se ji je izvil obupni vzklik. Zaželela si je smrti.

Ne, delati je treba! Smrti si žele le bitja brez energije, ki ne vidijo v svojem strahu nobene rešilne steze, a ona ni brez energije! Načrt je bil storjen.

Komaj se je jela svitati zarja, že je bila na nogah. Odšla je na tihem naravnost na kolodvor. Mimogrede je vprašala, kdaj se odpelje vlak v Port-Saïd.

Ob četrti na šesto je že sedela v kopéju ter nestrpno čakala odhoda. Srce ji je burno tolklo, čutila ga je celo v grlu. Končno je zažvižgal vlak, kolesa so zahreščala, in obrnila je hrbet kahirskemu mestu in zaljubljenemu gospodu W-ju.

V Port-Saïdu so ji pomagali z denarjem nekateri rojaki. Še istega dne pa se je vkrcala na ladjo, ki je odplavala ž njo proti domovini slovenski.

Književne novosti

»Knjige Slovenske Matice«. — Predlog o zvezi »Hrvatske Matice« s »Slovensko Matico«. — Iz »Letopisa«, ki ga je tajnik gosp. Lah vestno sestavil, posnemamo, da ima naša »Matica« vseh skupaj 3152 članov. »Matica« zamenjuje svoja izdanja s 45 literarnimi društvi, oziroma uredništvi. Število članov sicer počasi raste, a je še zmerom zelo nizko. Vzroki, da »Matica« ne raste tako, kakor bi si želeli, so razni. Pred vsem imamo mi maloštevilni Slovenci premalo inteligencije, kateri so namenjene »Matičine« knjige. In še ta inteligencija, kolikor je imamo, ni vsa naročena na »Matico«. Drugič naša »Matica« ne razpolaga s tolikimi denarnimi sredstvi, kakor na pr. »Matica Hrvatska«, in zato ne more izdajati toliko in tako aktualno-zanimivih knjig kakor hrvatska »Matica«. Tretjič ni dovolj slovenskih pisateljev, ki bi nam znali iz najrazličnejših strok človeške vede in umetnosti pisati knjige. Kaj hoče narod, ki niti svojih srednjih šol nima! In če jih zahteva, mu jih njegovi oblastniki ne dajo, ker se boje, da bi bila potem pot za nemški marš do Adrije zaprta . . . Četrtrič je marsikaj zakrivila v prejšnjih letih »Matica« sama, ker ni izdajala takšnih knjig, ki bi bile mogle zanimati občinstvo in pridobivati novih članov. Delalo se je navadno brez vsakega programa in oziralo se ni na časovna vprašanja in časovne potrebe. Petič so nekateri poverjeniki prezaspali in prekomodni, da bi agitirali za društvo. Šestič ni nikakega dvoma, da dela »Matici« nekako konkurenco »Družba sv. Mohorja«. Takoj dodajemo, da je ta konkurenca slovenskemu ljudstvu samemu le na korist, in mi moramo s tega smatrališča želeli, da bi imelo ljudstvo od te konkurence čimdalje večjo korist — ali konkurenco ima »Matica« v Celovcu, to stoji. Saj je gotovo zanimivo razmerje na pr. med »Matico Slovensko« in »Mohorjevo družbo« ter med »Matico Hrvatsko« in društvom »sv. Jeronima«. »Slovenska Matica« šteje okoli 3000 članov, družba »sv. Mohorja« pa okoli 80.000; »Matica Hrvatska« ima okoli 12.000 članov, društvo »sv. Jeronima« pa tudi okoli 12.000! . . . Sedmič ima klerikalizem v naši »Matici« pretehtno besedo. —

Današnji čas leti bliskovito. Če ne napredujemo ž njim, smo izgubljeni. Nikakor si ne domišljujmo, da bode ta čas čakal na pr. nas Slovanov, ali nas počasnih Slovencev še posebej! Naša inteligencija mora priti čimprej do prepričanja, da nam za našo znanstveno izobrazbo sama slovenščina, dasi nam je ljuba in mila, ne zadostuje več. In zato tudi naša »Matica« sama v bodoče ne bode mogla opravljati med nami literarno-kulturne misije, ako se ne združi v ta namen z »Matico Hrvatsko«.

Govorimo jasneje in določneje!

»Slovenska Matica« in »Hrvatska Matica« naj stopita čimprej v tako dotiko med seboj, da bodo dobivali Hrvati knjige naše »Matice«, Slovenci pa knjige »Hrvatske Matice«! Poudarjamo pri tem, da so nam Slovincem knjige »Hrvatske Matice« potrebnejše, nego Hrvatom knjige naše »Matice«, ker more hrvatska »Matica« izdati več in zanimivejših knjig, nego pa naša »Matica«. Pa tudi Hrvatom bodo knjige naše

»Matic« izpopolnjevale znanje o nas in o sebi. Oba naroda bosta uvidela, da sta pravzaprav eno telo, da sta navezana drug na drugega in da potrebujeta drug drugega. Ako bodo Slovenci člani »Hrvatske Matice«, izdajala bode ta zaradi Slovencev take knjige, ki se bodo pečale naravnost z našimi razmerami: z našo zgodovino, literaturo, folkloristiko i. t. d. Pa tudi naša »Matica« se bo morala ozirati potem na Hrvate. Mi vemo in vidimo, da se je »Hrvatska Matica« že sama približala Slovincem in da nam podaje roko! Pred nekaterimi leti je izdala »Hrvatsko-slovenski slovar«, in ko je nameravala izdati »Strossmayerjev album«, je bil prišel njen tajnik, g. Kostrenčić osebno v Ljubljano, vabit slovenske pisatelje in umetnike k udeležbi! Mi smo se drage volje odzvali temu častnemu povabilu, in sedaj leži kot prvi plod hrvatsko-slovenske literarne vzajemnosti prekrasna knjiga: »Spomen-cvietce« — pravo pomladno cvetje boljše bodočnosti! — na naši mizi. Ali ni to migljaj, da naj nadaljujemo započeto delo?! Ko je bila deputacija »Hrvatske Matice« 14. aprila v Ljubljani, delali smo načrte že za nadaljno delo. Ali vsa stvar se mora tudi oficialno urediti!

Predlagamo nujno:

Odbor »Hrvatske Matice« in odbor »Slovenske Matice« naj stopita še letos v dogovor, na kak način bi se dalo skupno književno delovanje urediti tako, da bi dobivali člani »Slov. Matice« knjige »Hrv. Matice« in vice versa vsi člani »Hrv. Matice« vse knjige »Slov. Matice«? Važen moment bi bil pri tem vprašanju finančni moment. Zato pa bi bilo potrebno, da bitakoj oba odbora izvolila izmed sebe odseke, ki bi izdelali načrt vzajemnega književnega dela! Tak načrt bi bil lahko gotov že do letošnjih občnih zborov, na katerih bi se epohalno važna zadeva definitivno uredila in ustanovila.

Ako se sprejme in tudi dejansko izvrši ta predlog, potem bi bil vsaj deloma rešen problem jezične edinosti srbsko-hrvaško-slovenske. Skrajni čas je že gotovo, da se postavimo Jugoslovani na neko višje stališče.

Mislím pa, da se večina odbornikov slovenskih in hrvaških Matičarjev v principu strinja z navedenim predlogom, ki je za nas vitalnega vprašanja. Dixi.

A. Aškerc.

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. II. zvezek. Uredil L. Pintar. — Izdala »Slovenska Matica«.

Že lanijsko leto je napisal prof. Milan Pajk v »Zvonu« životopis svojega pokojnega očeta. Letos je pa v »Zborniku« priobčil obširnejšo biografijo, ki jo je lani obljubil. Ker spada poročilo o »Narodnih izrazih« (v Izlakah in Št. Gothardu med Zagorjem in Kamnikom) v filološki list, »Temelji vremenoznanstva« znanega veščaka, graškega prof. Simona Šubica, pa se priporočajo občinstvu sami ob sebi, naj omenim »Pisma in zapiske iz Cafove ostaline; skozi tako berivo se prerije le malo Matičarjev, a za slovstveno zgodovino je pogosto velike važnosti. —

Na koncu je dodano natančno »kazalo imen in stvari«, ki kaj ugodno odlikuje Štrekcljevo delo od Kunšič-Levčeve objave literarne korespondence v lanijskem Zborniku. — Kar je najvažnejše za slovstveno zgodovino, je že poudaril Štrekelj sam v uvodu.

Iz pisem Vogrinovih, pisanih Cafu iz Maribora v Gradec, zvemo, da ga je Caf zalagal s slovenskimi knjigami.

Za Davorina Trstenjaka in za razmere po slovenskem delu sekovske vladikovine je značilno bogoslovca Trstenjaka pismo z dne 18. dec. 1841. leta (str. 222.—224.). V njem toži ta tovariš Vrazov, da živi v bogoslovnici »kakor trstika v muži, ne pa kakor sladki slovenski trs v goricah.«

V svoji brušuri »Lavantinsky biskup Anton Martin Slomšek« (Slov. Pře-hled, III.) sem, ne vem po katerem viru, trdil, da v predslomšekovi dobi duhovniki graške vladikovine po slovenskih krajih navadno niso znali slovenski; »Slovenec« je to oporekal; čujmo, kaj piše Trstenjak: »Meine slov. Collegen trobijo v kozji rog, und wenn ihnen der Vogrin vorstellt, sie mögen etwas thun, so antwortet ein jeder, ich kann so windisch, was ich für mich brauch' — aber dennoch bringt keiner eine annehmbare sprachrichtige Predigt zustande.«
Fr. Ilešič.

A. P. Čehov: »Momenti«. Prevedel Ivan Prijatelj. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Natisnil Šeber v Postojini. — Čehov spada med najodličnejše živeče ruske beletriste, in prav je storil g. Prijatelj, da nam je podal za velikonočno pisanko izbor njegovih »Momentov«. Prevoditelj je za uvod tem prevodom napisal temeljito sestavljeno študijo o Čehovem književnem delu ter karakteriziral tudi posamezne spise, ki so tu podani v slovenskem prevodu. Vrhutega je napisal v aprilski številki našega mesečnika še poseben essay o »Momentih« ter nam tako bistveno olajšal kritično poročilo o svojih prevodih. Slovenskemu občinstvu, ki si želi dobrega čtiva, samo priporočamo, da si nabavi te krasne prevode iz Čehova pa naj jih čita in uživa. Med črticami, ki jih je g. Prijatelj prevedel v tej knjigi, ne vemo, kateri bi prisodili prvo mesto. Zanimiva je vsaka zase. Čitatelji spoznajo v Čehovu izvrstnega opazovalca pisanega življenja in globokega dušeslovca. Tam, kjer gre navaden človek ravnodušno mimo, vidi Čehov zanimiv »moment«, ki nam ga ovekoveči s svojim peresom. Na koncu črtic je dodal prelagatelj še dramo »U tva«, ki so jo igrali z vilikim uspehom po raznih ruskih odrih in je postavljena tudi na repertoar našega gledišča . . .

Slišali smo že včasih ugovor, češ, rusko življenje je nam zapadnim Slovincem tako tuje in neznano, da so nam francoski, laški in nemški beletristi bližji nego ruski. Ta ugovor se dozdeva marsikomu med nami zelo tehten — na prvi mah namreč. Ako pa stvar globlje premislimo, spoznamo, da je puhel in jalov! Pred vsem moramo poudariti, da je pojem »zapada« sila elastičen in obširen in da obsega v sebi tako oddaljene in tuje nam narode — tako tuje nam kulture in tako nepoznane nam življenje, da pač ne moremo trditi, da bi mi Slovenci natančneje poznali francosko, pristno nemško, angleško ali laško življenje, nego pa življenje bratovskega nam naroda ruskega. In končno, ali se ne učimo baš iz beletristov kakega naroda spoznavati značaj njegov, njegovo duševno življenje, njegove socialne odnošaje, z eno besedo: bistvo njegove duše?! To je vendar že dolgo znana resnica in ne potrebuje niti pri nas novih dokazov. Drugič — in to je važna stvar! — je naša dolžnost, da se učimo baš iz ruskih novelistov, pesnikov in dramatikov spoznavati narodni značaj, duševno in socialno življenje naših bratov Rusov, ki zavzemajo po svojem ogromnem

političnemu vplivu in po svojih velikih duhovih-pisateljih prvo mesto med Slovani. V novejšem času so ruski novelisti in romanopisci celo prvi na svetu!

Pravemu Slovincu, torej, ki vidi dalje, nego segajo n. pr. meje domače dežele, morajo biti ruski pisatelji poleg drugih slovanskih pisateljev prvi, in pravega Slovence mora zanimati, kako misli, pesni, modruje, ljubi, sovraži, kako obupuje in kako se nadeja duša ruskega brata. Pravemu Slovincu morajo biti torej: Tolstoj, Dostojevski, Turgenjev, Čehov . . . bližji, nego pa: Zola, Maupassant, Dumas, Ebers, Ebner-Eschenbach, Mark-Twain ali d'Annunzio . . . Prvo pravilo modrosti je: Γνωθὶ σεαυτόν! Ako pa izučavamo slovanske Ruse, izučavamo in spoznavamo tudi same sebe! —

Ker pa je znanje ruskega jezika med nami dosedaj, žal, še premalo razširjeno, da bi moglo širše občinstvo čitati ruska dela v izvirniku, zato moramo skrbeti za dobre prevode dobrih ruskih pisateljev. Taki dobri prevodi bude med nami tudi željo po izvirnikih, vrhutega da nam bogatijo domačo književnost samo. Gosp. Prijatelj, ki nam je podal izbor novel iz Čehova in njegovo dramo »Utva« v lepem slovenskem prevodu, naj nadaljuje na tem polju, pa naj nam prevede še kako delo iz Maksima Gorkega, Tolstega, Dostojevskega in iz drugih pisateljev ruskih. Slovensko čitateljstvo mu bo hvaležno.

Tehniška oprema knjige je, kakor smo pri Schwentnerjevih izdanih že navajeni, vzorna. Šeberjev tisk je lep in dela postojinski tiskarni čast.

A Aškerc.

Sonettenkranz von Dr. Franz Prešeren. Aus dem Slovenischen übertragen von Anton Funtek. Laibach, 1901. Commissionsverlag von Ign. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Preis 50 h.

Kdor iz svojih izkušenj ve, koliko težav je premagati tistemu, ki prevaja v vezani besedi proizvode iz slovanskih jezikov v nemščino, ta mora Funtkov prevod naravnost občudovati. Izvemši akrostihov na magistralu, se je držal prevoditelj strogo po Prešernu predpisane oblike. Tembolj se moramo čuditi, da se je gospodu Funtku posrečilo navzlic pretesnim sponam oblike izraziti misli v naravnem in gladkem jeziku, ki se mi zdi skoraj bolj prost in nepri-siljen od slovenskega izvirnika samega. Priporočamo z veseljem in najtopleje to knjižico posebno tudi Slovincem, ki bodo čitajoč ta izvrstni prevod še bolj uživali vso lepoto sonetnega venca. Čisti dohodek je posvečen spomeniku Prešernovemu — že to dovolj vzroka, da si omisli vsak izobražen rojak ta jako čedno opremljeni prevod.

Dr. Gojmir Krek.

Knjige »Jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti« v Zagrebu za l. 1901:

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slovena, svezak V. 2. polovina. V letošnjem zvezku imamo nadaljevanje opisa narodnega življenja v Šušnjemem selu in Čakovcu (v županiji modruškoreški), v Vrbniku na otoku Krku, v Zaplanju ali Leskovačkom v Srbiji in manjše prinose iz Gradišča. —

Rad jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 144, razredi filologijsko-historijski i filozofijsko-juridički. Tu piše dr. Anton Bauer »O metafizičkom sustavu Wundtovu, dio treći. O supstanciji«; dr. Fr. Vrbanić je prispele »Priloge gospodarskomu razvoju hrv. slav. Krajine u 19. vijeku«, dr. Franjo Marković pa razpravlja »O tragičnom problemu u Bogoviću« »Stjepanu, posljednjem kralju bosanskom« i u analognih značajih svjetske dramske literature«. Marković se vpraša, ali je Stepan tra-

gična oseba po Aristotelovem nauku o tragediji ter prematra slične tragične osebe v svetski književnosti. Z junaki svetovnih dram primerja Marković Bogovičevega Stepana ter spozna, da bi drugim osebam, ne Stepanu dolikovalo tragično prvenstvo. Nazadnje preiskuje, je li se posrečilo starim in modernim pesnikom pokazati zares tragičnega Edipa in Oresta, in pride do sklepa, »da je odviše grozan »hamartema« ubojice oččeva ili majčina, no da bi mogao pobudjivati doista tragičku samilost i tragični strah, nekmoli priversti još i do katarze ovih čuvstvava«; zakaj, kar ni etično, ni estetično, tragično.

Fr. Ilešič.

L. N. Tolstoj, von Eugen Zabel. Leipzig, Berlin u. Wien. 1900. Verlag von Seemann und der Gesellschaft für graph. Industrie. 152 strani. — To je najnovejša nemška študija o slavnem Tolstem. Zabel opisuje jako zanimivo vse življenje in literarno delovanje ruskega romanopisca in filozofa od njegove mladosti do današnjih dni. Zabel je bil seveda sam obiskal Tolstega v Jasni Poljani, kamor roma leto za letom nebroj raznih pisateljev in kritikov. Zabel se ne more dovolj načuditi duševni svežosti 70letnega Tolstega. Knjiga je tudi ilustrovan.

Franjo barun Trenk i njegovi panduri. Istorická razprava. Napisao dr. Ferdo pl. Šišić. Zagreb. Dionička tiskara. 1900. 195 str. Cena 1 K 50 h. Učeni pisatelj opisuje v tej knjigi na podlagi zgodovinskih aktov in memoarov najpopularnejšega junaka lepe Slavonije, barona Trenka, ki živi še danes v hrvaški narodni pesmi in poeziji. Preteklega leta je minilo 150 let, odkar je umrl v spielberški trdnjavi v Brnu tragični junak Trenk, ki sicer ni bil Hrvat po rojstvu, pa se je vendar boril za svojo domovino Hrvatsko. Monografija je zasnovana na široki zgodovinski podlagi in je radi tega jako poučna tudi za Slovence.

Upodablajoča umetnost

Dve novi sliki Groharjevi. G. Ivan Grohar je ravnokar dovršil dve novi oljnati sliki, ki jih je bil razstavil preteklega meseca v »Mestnem domu«. Prva je sv. Štefan, papež in mučenik, ki pride v farno cerkev Ribniško. Sv. Štefan plava, s palijem odet, proti »nebu«. Slikar se je z umetniškim taktom izognil prozajski šabloni, da bi bil svetniku naredil obligatni nimbus v podobi svetlega obroča okoli glave s tem, da obseva vso zgornjo postavo papeževo tisti značilni žar. Ta svetloba reflektuje na vsej podobi tako, da se vidi svetnik v pravi plastiki. Posebno gube njegovega plašča so docela naravne. Z višav je prišel mučeniku naproti angel, nesoč mu lovorov venec, da mu ga dene na glavo, v levico svetnikovo pa mu ponuja oljko. Pod svetnikom se izgublja zemlja s silhuetami Rima v somraku, kar čini lep kontrast k zgornji svetlobi. Eden angel pa nese knjigo, na kateri stoji Štefanova tiara. Vsa podoba v naravni velikosti napravi na gledalca najugodnejši vtisk in je res pravi umotvor. — Poleg sv. Štefana je razstavil umetnik dokolenski moški portret (V. Holza) v naravni velikosti in moderno izveden.

A. Aškerc.

Med revijami

Krakovski »Czas« je bil prinesel v št. 31., 32. in 33. obširen feljton o Prešernu. Študijo je spisal naš prijatelj, g. prof. Roman Zawiliński po najboljših virih (po spisih Levčevih, Celestinovih in po književni zgodovini dr. Glaserja). G. Zawiliński je pisal svoj feljton z veliko ljubeznijo do stvari pa tudi z veliko natančnostjo. Prepričani smo, da je ta spis g. Zawiliškega eden najboljših in najlepših, kar jih je bilo izšlo v poljskem jeziku o našem Prešernu, in ker je »Czas« zelo razširjen in vpliven dnevnik, je g. Zawiliński tudi veliko pripomogel, da začnemo tudi Poljaki spoznavati našo poezijo. Gospod Zawiliński je tudi uvrstil v svoj lepi spis več dovršenih prevodov Prešernovih poezij. Te prevode mu je oskrbel na njegovo prošnjo mladi a znameniti pesnik g. dr. Jerzy Żulawski. Gospod Żulawski je prevedel tri sonete (med temi: »O Vrba . . .«), potem »Ukaze«, »Izgubljeno vero«, »Kam?«, »Nezakonsko mater« in »Hčer in svet«.

Ne moremo si kaj, da ne bi ponatisnili tukaj »Izgubljene vere« in pa »Nezakonske matere«.

Stracona wiara.

Niebieskie oko twoje lśni,
jak lśniło za minionych dni.

Na licach twych różany kwiat
tak samo, jak za dawnych lat.

I usta twe się śmieją znów;
ta sama słodycz twoich słów.

Przez długi nawet czasu bieg
nie ściemniał lona twego śnieg.

Jak niegdyś drobna twoja dłoń,
twa kibić smukła, gładka skroń.

Piękności całej twojej cud,
jaśniej wcięż, jak jaśniał wprzód.

I jeno w ciebie trudno mi
tak wierzyć, jak za dawnych dni!

Już prysnął święty, czysty czar,
ten wiary mojej hojny dar.

Rzut oka jeden zdarł go — cóż!
nie wróci nigdy, nigdy już!

I choćbyś wieki żyła ty,
Nie będziesz już, czem byłaś mi!

Boś bóstwem była niegdyś, lecz
dzis jesteś tylko piękna — rzecz . . .

Nieślubna matka.

Na co mi cię na tym świecie,
moje lube, słodkie dziecię,
mnie dziewczynie, nie mężatce,
mnie nieślubnej, młodej matce?

Rodzie przeklął, zlął gniewnie,
mać nademną lkała rzewnie;
moi krewni mnie się wstydzą,
obcy ludzie ze mnie szydzą.

On, kochanek mój jedyny,
prawy ojciec mej dziecińcy,
poszedł w światy, bo się doma
mnie i dziecka swego sroma.

Na cóż mi cię na tym świecie,
moje lube, słodkie dziecię?
Na co mi cię? — mniejsza o to,
i tak kocham cię, pieszczoto!

Malo serce nie wyskoczy,
kiedy spojrzę w twoje oczy —
a uśmiechniesz mi się mile,
niczem mi jest cierpień tyle!

Ten, co ptactwo niebios żywi,
niech cię, dziecię, uszczęśliwi —
A mnieś na co? — mniejsza o to,
kochać będę cię, pieszczoto . . .

Kakor članek g. Zawilińskega sam, tako zabeležujemo prevode g. Źulaw-skega z velikim veseljem, ker nam oba odlična poljska literata pričata, da so se v novejšem času tudi bratje Poljaki začeli živo zanimati za naše duševno življenje. Obema imenovanima gospodoma književnikoma se priporočamo še v nadaljnje zanimanje za našo literaturo!

Askerc.

»Slavjanski Vjek« je prinesel v svoji 18. št. Gregorčičevi pesmi: »Na potujčeni zemlji« in pa »Grobni spomenik prijatelju« v ruskem prevodu. Pesmi je prevedel gospod F. Korš, razume se samo ob sebi, dovršeno lepo. Dozdeva se nam, da namerava g. Korš s prevajanjem iz slovenske poezije nadaljevati.

»Slovanský Přehled« je prinesel v svoji 7. št. izpod peresa g. Hudca med drugim tudi oceno Ilešičeve brošure: »Prešeren in slovanstvo«. Hudec se v bistvu popolnoma strinja z Ilešičem (in Perušekom) in hvali trezno-znanstveno delo Ilešičevo. »Pomen Prešernov je treba torej iskati v tem« — piše g. H. -- »da je kot velenadarjen pesnik ustvaril za izražanje svojih čuvstev nenavaden jezik in da je s svojo poezijo privedel Slovence v zbor drugih kulturnih narodov . . . Kdor ima čut, ta čuti iz njegovih pesmi pravi narodni duh, duh slovanski . . . Mi Čehi gledamo na Prešerna kakor na moža, ki je pred vsem s svojo poezijo proslavil Slovence . . . s tem je bil eden prvih, ki je podal roko potaplajočemu se (narodu).«

Нова Искра — Nova Iskra, ilustrovan mesečnik, ki izhaja v Belem gradu, je eden najlepših jugoslovanskih časopisov. Lastnik in urednik »N. I.« je P. Odavić. V januarski številki je začel objavljati naš sotrudnik, g. prof. Perušek, svoje »Črtice iz kulturnega rada u Slovenaca«. Prvi članek njegov govori o bivši umetniški razstavi v Ljubljani.

Naše obnebj

Astronomski koledar za maj. (Dunajski čas.) Merkur sveti proti koncu meseca kot večernica. — Venera se ne vidi. — Mars stoji na večernem nebu; prvega maja zahaja po 2 $\frac{1}{2}$ ure popoldni, 31. maja pa ob eni zjutraj. — Jupiter izhaja začetkom meseca popoldni, konec meseca pa ob 10h zvečer na jugovzhodnem nebu. — Saturn stoji na jugovzhodu na jutranjem nebu; prikaže se prvega maja po 12 $\frac{1}{4}$ zjutraj, 31. maja pa po 10 $\frac{1}{4}$ zvečer na obzorju.

Splošni pregled

† Vaclav Brožík, sloviti češki slikar, je umrl 15. aprila v Parizu, kjer je imel svoj atelier od l. 1876., v 50. letu svoje dobe. Brožík je po sodbi čeških kritikov, če ne morda največji, gotovo pa eden največjih slikarjev čeških. Njegova stroka je bila zgodovinsko slikarstvo. Iz zgodovine svoje domovine je črpal najrajši snovi svojim umotvorom. Saj je pa tudi bogata češka zgodovina dramatično-slikovitih momentov, ki so našli ravno v Brožíku svojega najboljšega upodobovalca. Brožík je naslikal več sto večjih slik, njegovih načrtov in študij

pa bi bilo več tisoč. Skoro po vseh večjih galerijah sveta najdeš Brožikove proizvode. Znani umotvori njegovi so: »Svatbeni izprevod kraljice Dagmare«, »Izvolitev Jurja Podčbradskega za kralja češkega«, zlasti pa njegov »Hus«, s katerim je njegovo ime najbolj zaslovelo po vsem slovanskem svetu. Po svojem umetniškem duhu je Brožik soroden Matejku, van Dycku, Pilotyju, Munkacsyju, Meissonieru in Rubensu. Kakor piše češki kritik Mádl v »Zlati Prahi«, Brožik ni bil suhoparen tolmač historije, nego historija mu je bila le nekaka folija, da je mogel razviti na prizorih vso svojo genialnost v barvenih efektih. Mádl sodi, da je preminoli Brožik bržčas največji češki mojster v barvah. In četudi ni iskal novih potov in ni otvoril novih smeri, in četudi ni začetnik kake nove »šole«, vendar je bil pravi umetnik, natančen in soliden, ki je znal slikati realistično in naravno. Doba njegovega ustvarjanja obsega samo kakih 30 let, a koliko truda, marljivosti in jeklene energije leži v tej kratki dobi!

Kot reven začetnik je bil prišel v Pariz, trpel je glad in skoro je obupaval, da se popne kdaj na višino popolnosti in da se dvigne iz teme nepoznanosti. Ko pa je dobila prva njegova dobra slika 2. darilo pariškega strogega »Salona«, zasmejala se mu je sreča, in črez noč je postal popularen. Znani pariški trgovec z umetninami Sedlmayr je kupil njegovo nagrajeno sliko, in sedaj je bil za dolgo časa rešen materialnih skrbi. Poslej je korakal od uspeha do uspeha. Kmalu se je tudi poročil s Sedlmayerjevo hčerjo.

Brožik je bil ravnatelj češke slikarske akademije v Pragi, a zaradi neke slike iz dvorske zgodovine avstrijske je dobil plemiški naslov.

(*Po čeških listih.*) A. A.

III. kongres slovanskih žurnalistov v Dubrovniku se je vršil dne 8. aprila. Na kongresu so bili zastopani razen Srbov, Bolgarov in Velikorusov vsi drugi slovanski časnikarji. Slovence so zastopali štirje uredniki. Ne nameravamo morda opisovati slavnostnega sprejema, ki ga je pripravilo staro slovansko mesto dubrovniško zbranim gostom zborovateljem, tudi molčimo rajši o sporu, ki se je tudi ob tej priliki pokazal na eni strani med Poljaki in Rusi (Malorusi), na drugi strani pa med Hrvati in Srbi — zabeležiti nam je le resolucije, plod tega III. kongresa. Sklenilo se je: 1. ustanoviti slovanski korespondenčni bureau, ker se slovanski časnikarji ne morejo več zanašati na postranski in Slovanom sovražni »Correspondenz-Bureau«. 2. se ima ustanoviti društvo slovanskih žurnalistov, ki bi bilo osnovano na istih načelih kakor mednarodno društvo žurnalistov. Prihodnji slovanski kongres se bo vršil v Ljubljani.

Deputacija »Hrvatske Matice« v Ljubljani. Dne 13. in 14. aprila se je mudila deputacija »Hrv. Matice«, katere člani so bili: tajnik g. Iv. Kostrenčić, vseučiliški profesor g. dr. Musić in ravnatelj zagrebškega ženskega liceja, g. dr. Hoić, s posebno misijo v Ljubljani, zato da je dne 14. aprila na slovesen način poklonila po eden eksemplar znamenite knjige »Spomen-cvieve« mestu ljubljanskemu v roke županu g. Hribarju, županu samemu ter »Slovenski Matici«. Ko je izročala deputacija mestu Ljubljani na magistratu krasno vezano »Spomen-cvieve«, v roke g. županu, govoril je g. Kostrenčić naslednje zanimive in za razvoj hrvatsko-slovenske književne in duševne vzajemnosti spomina vredne besede:

»Po zaključku i ovlasti odbora »M. H.« stupamo danas pred Vas, vele-možni gosp. načelnice, da Vam kao županu sl. grada Ljubljane, tog srca slovenskoga naroda, predademo od našega društva netom izdanu knjigu: »Spomen-cvieve iz hrvatskih i slovenskih dubrava«, koju izdade i posveti »M. H.« našem narodnomu dobrotvoru, počastnom gradjanu ovoga glavnoga grada, preuzviš. g. Jos. J. Strossmayeru, u spomen petdesetgodišnjice njegova biskupovanja. Predavajuć Vam ovu knjigu, koja predstavlja zajednički rad hrvatskih i slovenskih pisaca i umjetnika, molimo Vas, da ju dobrostivo kao izraz u ovoj knjizi izražene hrvatsko-slovenske književne i umjetničke zajednice primite i dadnete joj malo mjestance u ovoj Vašoj gradskoj kući, da bude ona ujedno i živa uspomena i poznijemu rodu slovenskoga naroda, kako su nekad, u bratskoj ljubavi sdruženi a pod okriljem »M. H.«, umni predstavnici sloven. i hrv. naroda nastojali, da izkažu dužnu poštu prvomu narodnomu dobrotvoru. Neka bude ovaj sretan početak bratske udruge između književnika i umjetnika sloven. i hrv., ujedno i zalag ljepeše budućnosti sloven. i hrv. naroda, — bio ovo osvit ljepših dana za oba bratska plemena, a Bog dobari dao, da zajednica, koja se zrcali u ovoj knjizi, a za kojom su u prošlom stoljeću toliki odabrani slovensko-hrvatski umovi težili, a nemogoše je dočekati, osvane u ovom novom stoljeću u pod-punoj svojoj snazi.

Živjela slovensko-hrvatska zajednica, živjelo srce slovenskoga naroda —
biela Ljubljana!« *Aškerc.*

Odlikovana slovanska umetnika. Najveći češki in sedaj tudi najveći svetovni skladatelj dr. Anton Dvořák ter jeden najvećih čeških pesnikov, med svetovnimi pesniki sedanosti najplodovitiji, duhoviti Jaroslav Vrchlický (s pravim imenom dr. Emil Frida) sta bila poklicana v gosposko zbornico avstrijsko.

»Obmejni« Slovenci. Po naših političnih in tudi po nekaterih drugih časnikih srečavamo večkrat izraz: »obmejni« Slovenci. Ti »obmejni« Slovenci so nekaterim žurnalistom naši štajerski, primorski in koroški rojaki. Ali pa je ta pridevek logičen, pravilen, točen in opravičen? Kratko odgovarjamo, da ne! In zakaj ne?

Če so štajerski, primorski in koroški Slovenci obmejni Slovenci, potem je ta meja, ob kateri žive štajerski, primorski in koroški Slovenci, meja kranjske dežele. Resnica je sicer, da so kranjski Slovenci jedro in središče slovenskoga naroda, ker so pač v srećnem položaju, da tvorijo v kronovini kranjski ogromno većino v primeri z baje petodstotnim deželnim nemštvo; resnica je tudi, da so že od nekadaj v literaturi in kulturi naši sploh merodajni; resnica je, da je Ljubljana duhovno središče vseh Slovencev. Ali že izza 48. leta so smatrali najuglednejši slovenski politiki in literati vse Slovence, pa naj stanujejo po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem, Koroškem, Beneškem ali po Ogrskem, za organsko in nerazdelno celoto. Ta celota je slovenski narod, čigar naravne meje segajo dotle, dokoder se govori naš jezik!

Vsak izobražen Slovenec mora vedeti, kod teče ta naša jezična meja; vsak človek torej, ki zna logično misliti, mora vedeti, da so »obmejni« Slovenci tisti naši rojaki, ki bivajo ob tej jezični periferiji (meji). Logično torej niso vsi štajerski, primorski, in koroški naši rojaki »obmejni« Slovenci, ampak samo tisti štajerski Slovenci so »obmejni« Slovenci, ki mejé

na vzhodu na Prekmurskem na Madjare in na severu od Radgone do Spielfelda in Dravograda na Nemce. Na Koroškem so »obmejni« Slovinci tisti, ki mejé na severu na Nemce, in primorski Slovinci so tisti »obmejni«, ki so sosedi Italijanom. Na južnem Kranjskem so »obmejni« Slovinci tisti Dolenjci, ki so mejaši nemškým Kočevcem, in dalje tisti, ki polagoma prehajajo v hrvaško narodnost. Kdor pa naziva en bloc vse nekranjske Slovence »obmejne«, ta govori tudi zato nelogično, ker tvorijo ti izvenkranjski Slovinci večino v primeri s kranjskimi Slovinci. Že samih štajerskih Slovencev ni, če bi se štelí pravilno, nič manj nego kranjskih! Kranjski Slovinci pa tvorijo v primeri z drugimi nekranjskimi Slovinci le dobro tretjino celega slovenskega narodnega organizma.

Kdor naziva vse izvenkranjske Slovence poprek »obmejne« Slovence, ta se postavlja na zastarelo in tesnosrčno provincialno stališče, ta nehote celo žali te izvenkranjske Slovence.

Ozemlje, na katerem prebiva naš narod, ni baš veliko. Na tem ozemlju so naši gospodarji postavili nekaj takozvanih pokrajinskih mej, ki pa za nas ne morejo in ne smejo imeti večje važnosti nego takozvane meje okrajev, okrajnih glavarstev, občin in farâ . . .

Mislimo logično in govorili in pisali bomo pravilno! Dajmo vsakomur, kar mu gre!

Slovinci, živeči izven kranjske dežele, so pač: štajerski, primorski, koroški, beneški in ogrski Slovinci. Teh provincialnih nazivov sedaj še ne moremo pogrešati in so nam neohodno potrebni. Kadar govorimo o vseh teh nekranjskih svojih rojakih, nazivajmo jih makari izvenkranjske Slovence, na noben način pa ne en bloc — »obmejne« Slovence. Provincialno politiko prepuščajmo svojim nasprotnikom! Pravi Slovenec ima pred očmi vedno ves slovenski narod in narodnostno svojo domovino — Slovenijo, ki jo je utrdil v naši zavesti že Bleiweis s svojimi somišljeniki. Stojmo neomajni na stališču narodne avtonomije in narodne celokupnosti!

A. Aškerc.

Ad vocem pesniti. Gosp. Aškerc je v »Ljubljanskem Zvonu« l. 1898., na str. 726. predlagal, naj bi v pomenu nemškega »dichten« rabili namesto okornega pesnikovati rajši besedo pesniti, prikrojeno po pesen tako, kakor češki básniti po báseň. Svojo novinko je zagovarjal potem tudi še v »Zvonu« l. 1899. na strani 124. in 125. Zanimati utegne koga, ki se ukvarja z zgodovino jezika in besed, morda pa tudi tiste, ki so se besede pesniti že poprijeli, da so morali to besedo pred več kakor 350 leti poznati že dalmatinski hrvaški pesniki. Meni se sicer ni posrečilo, da bi jo našel kje kot tako, ker se navadno rabijo izrazi pjevati, spjevati, skladati, složiti (pjesan), toda dokazati morem izpeljanko iz nje pri nekaterih starejših Dalmatincih s Hvara. Tako rabi Hanibal Lucić (rojen okoli 1475. l., † po 1535. l.) v svojih pesmih večkrat v pomenu pisnik, katera beseda mu je tudi znana, tvorbo pisnivač; na pr. v 4. pesmi »Jeronimu Martinčiću« verzu 10. (Stari pisci hrvaški VI. str. 277.):

Evo i sad vide ovdí na daleče
još slačam beside, koje mi tuj reče,
mojo uzdvižući pisni i skladan'ja,
koliko izući pisnivač da sam ja;
moleći me za tim, da ne držim stražu
nad njimi, ni kratim, da se van pokažu;

dalje v poslanici »Milici Jeronima Koriolanovića«, v. 15. (ibid. str. 284.):

Zlato i drag kami mogu razamčati,
da ga već ni s nami, gusari ter tati,
i oganj i more, i nesrića druga,
i za toj ne more trpiti do duga;
da hvala, ku višeće pisnivač izpiše,
po vičnje godišće žive, ne izžiše.

Na obeh mestih pomenja beseda pesnika sploh. Pisnivač izučí (izvrsten, klasičen pesnik) rabi tudi hvarski kanonik Nikola Gazarović v pesmi »u pohvalu pisnika« »Robinjice«, ravnokar imenovanega Lucića (Stari pisci VI., str. XLVII):

Nut kako more svih hitro da savrući
i na plač i na smih pisnivač izučí.

Mimo teh dveh jo rabi tudi Petar Hektorović v svoji poslanici »Nikoli Nalješkoviću«, v. 36. (Stari pisci VI. str. 70.):

Vim, da zna milos tva, Nalješkoviću moj,
Pjesnivač d'jela sva, pokol si u njih broj.

Gotovo bi se našlo še več primerov, ako bi natančneje iskali; toda že to je dovolj. Beseda pisnivač (pjesnivač) je do glagola pesniti v istem razmerju kakor čakavski vladavac do glagola vladati, fruštavac do fruštati, tvorbe, o katerih govorim obširneje drugje. Človeški duh more torej v različnih krajih in dobah stvarjati enake tvorbe popolnoma neodvisno.

Dr. K. Štrekelj.

Doktorat tehniških znanosti se uvede tudi v Avstriji z novim šolskim letom 1901/02. Po dolgih posvetovanjih je izdalo naučno ministrstvo rigorozni red za tehnike, in cesar ga je že potrdil. Po tem rigoroznem redu bodo mogli absolventi tehniških velikih šol, ako napravijo predpisane posebne ustne in pismene rigoroze, doseči doktorski naslov. Može, ki so se potegovali za to, da se podeli tudi tehnikom (inženirjem) pod gotovimi pogoji doktorska diploma, je vodilo prepričanje, da so dandanes tehniške znanosti važen činitelj človeške prosvete. Tehniške znanosti so v pravem pomenu besede preobrazile svet. Pomislimo samo, kaj se ima človeštvo zahvaliti železnicam, elektriki, raznovrstnim industrialnim strojem, ki s čudovito natančnostjo opravljajo najkompliciranejša opravila! Kaka čuda so: telefon, telefonograf, fonograf, tiskarski stavski stroj — ki nadomešča tri stavce — itd. Kako je napredovala železna industrija, kake smeje železne mostove stavi moderna tehnika itd.! Znanost, ki je toliko pripomogla k človeškemu napredku, ki je tako olepšala našo zemljo in naše življenje, je vsaj toliko vredna kakor filozofija, jus, medicina in teologija! In če imajo znane štiri fakultete svoje doktorje, zakaj jih ne bi imela tudi tehnika? Tudi ta stroka človeškega znanja zasluži posebno čast, in če so se pri nas možje poganjali za doktorat tehniške znanosti, so s tem pokazali, da stoje na višini naše dobe.

A.

Secesija na odru. Znani nemški pisatelj in kritik Maksimiljan Harden se je nedavno izrekel proti najnovejši literarni struji takoimenovanih secesionistov. Dejal je med drugim: »Stvar (secesija) se je začela v Parizu z upodabljačimi umetniki. In mislilo se je, da se more to zgoditi tudi na odru.

Tako se je rodila nova struja. V kratkem se uprizori v dunajskem dvornem gledališču staroklasična »Orestija«, ki pokaže, da se bistvo dramatičnega ne izpreminja. Gledališče je za maso, čustvo mase pa se tekom stoletij ni izpremenilo. Pri takozvanih »milieu-dramah« je nova le tehniška stran. Po vsebini misli pa niso prinesle ničesar bistveno novega. »Voznik Henšel« ni prav nič modernejši ali večji nego »Krivoprisežnik«. Nova struja stremi za tem, da bi drama postala brez dejanja. Igra, o kateri se mora reči, da ima mnogo dejanja, je v kritiki secesionistov že obsojena. Toda občinstvo želi v drami življenja in ostro izraženih značajev. Zato pa ostane drama, ki naj vpliva na normalne gledalce, vedno enaka po svoji tehniki in po vsebini.

Fr. Govekar.

Mednarodno mirovno razsodišče v Haagu. Pred dvema letoma je zborovala v Haagu takozvana mirovna konferenca, ki jo je bil sprožil ruski car Nikolaj. Udeležile so se bile te konference domalega vse države na svetu po svojih zastopnikih. Zastopniki so podali veliko lepih misli, človekoljubnih idej, razvili mnogo programov, tičočih se svetovnega miru, razoroževanja itd. Nekaj mesecev po tem mirovnem kongresu pa sta se vneli kar zaporedoma dve najlepší vojni. Vkljub dvema še trajajočima vojnama pa mirovni kongres v Haagu vendarle ni ostal brez uspeha. Sedaj se je namreč ustanovilo v Haagu stalno mednarodno mirovno razsodišče. O pripravah za to razsodišče je nastala že cela literatura. Predlog, ki ga je stavil zastopnik Rusije, naj bi se prenehalo za dobo petih let z oboroževanjem, se ni izvedel, ker je nasprotovala Nemčija. Pozitivni uspeh kongresa je pa vendar mirovno razsodišče, ki si je izbralo, da pomiri mednarodne spore, trojno sredstvo: 1) s posredovanjem in dobrimi uslugami (bons offices), 2) z mednarodnimi preiskovalnimi komisijami in 3) z razsodiščem. Rusija, Anglija in Severna Amerika so predlagale tri projekte, a v vsakem teh projektov je bila točka o permanentnem razsodišču. V Haagu se je ustanovil mednarodni bureau, ki je obenem pisarna za razsodišče. Vsaka signaturna država odpošlje v Haag kvečjemu štiri juriste-učenjake brezmadežnega značaja, ki bodo razsodniki za dobo 6 let. Ako nastane med signaturnimi državami kak konflikt, jih mora razsodišče opomniti, da jim je pot do razsodbe odprta. Razsodišče nima samo dolžnosti, ampak tudi pravico, ponuditi se državam, med katerimi grozi nastati vojna, za posredovatelja miru. Doslej namreč ni bilo dovoljeno vmešavati se kaki tretji državi v spor svojih prepirajočih se sosedov.

—r—

Japonci in latinica. Razni časopisi objavljajo iz Tokija zanimivo vest, da je japonsko naučno ministrstvo sklenilo, namesto dosedanje kitajske pisave polagoma uvesti latinico. Dotični ukaz se je že izdal na vse ljudske in srednje šole japonskega cesarstva. Napredno misleči Japonci, ki so si tako naglo osvojili evropsko prosveto, ravnajo čisto dosledno, če zavržejo okorne kitajske pojemske hierogliffe in znake in če sprejmo našo pisavo. S tem si neizmerno sami olajšajo razvoj literature in duševnega življenja sploh ter stopijo v najožjo dotiko z drugimi kulturnimi narodi... Vse kaže, da izpodrine v tekočem stoletju alfabet starih Rimljanov polagoma vse druge pisave, pač ne zato, ker je morebiti latinski alfabet najpopolnejši, ampak zato, ker ga piše večina najkulturnejših narodov. Črka je mrtva, a duh je, ki oživlja.

A.

Tiskovna pomota. Na strani 294. čitaj v 5. verzu odspodaj: Ljubezni najine sladak simbol.